הלכה · מחברי זמננו

ספר מחניך קדוש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר מחניך קדוש

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-מחניך-קדוש/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמות 5
דברים אחדים 5
פתיחה 6
צורת הבגדים 8
חובת כיסוי ראש לאשה 8
איסור אמירת דבר שבקדושה מול הערוה .8
איסור חבישת פאה נכרית 12
איסור הליכה יחף 12
איסור לבישת בגד דק 13
איסור לבישת בגד כמראה בשר 13
איסור לבישת מכנסיים קצרים אף
לאיש 14
המנהג לעשות אימרה בשיפולי
השמלה 14
מנהג הלבשת הבנות הקטנות בצניעות . 15
אורך השמלה בבת בוגרת 15
אורך השמלה באשה נשואה 16
המנהג לעשות בתי ידיים אף בחלוק . . . 17
אורך בתי הידיים בשמלה 18
סתימת הבגד באזור הצואר 18
איסור לבישת בגד אדום 18
איסור 'לא ילבש' 19
האיסור לאשה להתעצל בכיסוי עצמה . 20
איסור עשיית בגדים פרוצים 20
דיני יחוד 21
איסור יחוד לאיש ולאשה 21
היתר בית פתוח לרשות הרבים 22
היתר אשה שבעלה בעיר 22
היתר יחוד עם נשים מסוימות 22
איסור יחוד עם פנויה וגיל האיסור 23
איסור יחוד באיש שעסקו עם הנשים . . . 23
עריות האסורות והמותרות ביחוד ויחוד עם
בהמה 24
התנהגות האשה 24
איסור התנהגות בשחוק ופריצות
לאשה 24
איסור טיול לאשה 24
איסורי צניעות בשוק 26
מנהג תספורת הבתולות 27
חובת רחיצה, חפיפה, סריקה ולבישה
במקום צנוע 28
איסור האשה לשורר 29
איסור לאשה לדבר ולשחוק עם כל
אדם 29
אסור לאשה ללכת בשוק כשבנה
אחריה 30
אסור לאשה לשתות יין 30
התנהגות האיש 30
התנהגות האיש בצניעות 30
איסור מגורים במקום פריצות 31
חובות ההתרחקות מנשים 32
איסור הסתכלות באשה 32
אופן ההליכה עם אשתו בשוק 33
איסור שמיעת קול ערוה 33
איסור הרחת בשמים של ערוה 33
איסור ריבוי שיחה עם האשה ואפילו
אשתו 34
איסור שאילה בשלום אשה 34
איסור נגיעה באשה 35
איסור שימוש באשה 35
שמירת הברית 35
חובת נישואין וזמנה 35

חובת "לערב אל תנח" והאיסור לשהות
בלא אשה 36
איסור הוצאת שכבת זרע לבטלה 36
איסור נגיעה במקומות צנועים 37
איסור דברים המביאים להרהור 37
חובת ההרחקה משחוק, שכרות ודברי
עגבים 38
איסור ללכת למקומות פרוצים 39
חובת העמל בתורה 41
מקצת הלכות שבת 41

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 **- אסור בשימוש מסחרי**
וספרי ויקיטקסט תחת רשיון GNU Free Doc. License
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) **ל צאצאי המחבר**

הלכה ומוסר בענייני צניעות - הרב יעקב דידובסקי זצ"ל

אחד המיוחד מגדולי חכמי ורבני הישיבות דפעיה"ק ת"ו, משומרי חומות הדת,
גודר גדר ועומד בפרץ מח"ס "ציונים לתורה" על תרי"ג מצות,
קיום התורה, החזקת התורה, באר יעקב עמ"ס ב"ק (בכת"י) ופירוש על הש"ס (בכת"י). - עיה"ק ירושלים ת"ו כסליו, תשל"ו

ספר זה מוקדש לע"נ רינה בת ציון אהרון דידובסקי הי"ד שנרצחה בי"א כסליו תשס"א ת.נ.צ.ב.ה.
ולרפואת עליזה בת צפורה תבדל לחיים טובים וארוכים.

הקדמות

דברים אחדים

הספר הקדוש הזה עשהו זה כבר רב גדול גאון וצדיק ממיוחדי יקירי ירושלים יצ"ו, ומרוב ענותנותו חפץ בעילום שמו. וכל כונת הרה"ג הצדיק המחבר הזה אולי יועיל זה לעצור בעד הרעה הגדולה והמאוסה של פריצות בגדי נשים בין קטנות ובן גדולות, ושאר פריצות שנתפרץ עד לגועל נפש והפירצות הם סכנה ורעל בין לגוף בין לנפש ה' ירחם.
הרב הגאון הצדיק המחבר זצ"ל ידוע בפה עיר הקודש לשם ולתהלה בשמו רבי יעקב קריניקער על שם עירו "קריניק", הוא הגבר הוקם על לקבל עליו עול תורה מנעוריו, לא פסק פומיה מגירסא כל ימיו בשקידה עצומה מתוך דחקות ויסורים, המית עצמו באהלה של תורה ויראת ה', ולכן זכה שהתורה התקיימה אצלו, שהיה בקי נפלא בבבלי וירושלמי, מדרשי חז"ל וספרי הפוסקים, עד שהעיד עליו חבירו הגאון הגדול רבי מרדכי דוד לוין ר"מ ישיבת עץ חיים ומחבר ספר 'דרכי דוד' על הש"ס "בשעה שאני לומד בצוותא עם רבי יעקב איני זקוק לעיין בשום ספר, כי הכל חרותים על לוח לבו ושגורים על לשונו".
התחמם נגד אורן של חכמים גאוני ירושלים ושומרי חומותיה, עת באו זרים לפרוץ גדריה כלביא יקום וכארי יתנשא ללחום מלחמתה של תורה, לשמור על טהרת החינוך המקובל לבל יזוז זיז כל שהוא מדרך ישראל סבא. הדפיס קול קורא וכרוזים שונים על כל פרצה חדשה בדת משה ויהודית, השליך נפשו מנגד עבור כבוד שמים.

ספריו כולם רצוף אהבת תורה וגודל שבח עמליה בטהרה מתוך הדחק, וגם מרן בעל "החפץ חיים" זצוק"ל שיבח מאוד את ספריו "קיום התורה" שראויים לעלות על שולחן מלכים מלכי רבנן ותלמידהון (מפי בנו הגאון רבי ליב ז"ל). מי יתן שיתעוררו לאדפוסי אידרא ספרים קדושים אלו לזכות את הרבים ולדובב שפתי ישנים.

המחבר נלב"ע ביום ב' כסליו שנת תש"א (בגיל 52) ומנוחתו כבוד בהר הזיתים.

ספרו "מחניך קדוש" שאנו עומדים להוציא לאור חיבר במשך ימים ספורים לפי בקשת חכמי עיר הקודש תבנה ותכונן אחרי שהתאספו לדון במצב הצניעות הירוד ר"ל.

ירושלים, כסליו תשל"ו.

יוסף משה סופר

פתיחה

כל הדברים המביאים לידי גילוי ערוה הוזהרנו עליהם מן התורה "לא תקרבו לגלות ערוה", כלומר לא תקרבו לדברים המביאים לידי גילוי ערוה כגון חיבוק, נישוק וכיוצא בזה. וכן אסור גם רמיזה וקריצה וכל כיוצא בזה, וכמו שכתב הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה ונמצא דעל ידי פריצות עוברים על לאו של "לא תקרבו לגלות ערוה" וגו'. עוד עוברים על לאו של "ובחקתיהם לא תלכו" דקאי נמי אפריצות כן הוא גם כן לשון הרמב"ם פכ"ד מהלכות אישות, ובטור ושו"ע אה"ע סי' קט"ו כדרך שעושות העכו"ם הפרוצות וכו'). וכן עוברים גם כן על האזהרה של "ונשמרת מכל דבר רע" דהוי אזהרה מן התורה שלא להרהר בעבירה, וכמו שאמרו חז"ל בע"ז כ' ע"ב. וכיון דעל ידי פריצות גורמים להרהורים רעים בין לאחרים בין לעצמו הרי דעוברים גם כן על האזהרה של "ונשמרת מכל דבר רע" כלפי אחרים. וגם עוברים גם כן על לאו של "ולא יראה בך ערות דבר" וגו', וכמו שאמרו חז"ל בסוטה ג' ע"ב משחטאו ישראל נסתלקה שכינה מהם, שנאמר "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך". ומוכח ביומא ט ע"ב דעון של פריצות נחשב גם כן לעון של גילוי עריות. וגם עוברים על לאו ד"לפני עור לא תתן מכשול" דקאי נמי על הגורם עבירה לחבירו, ואמרו חז"ל [מדרש רבה פרשת פינחס כ"א] מנין שהמחטיא את האדם יותר מן ההורגו, שההורג הורג בעולם הזה ויש לו חלק לעולם הבא והמחטיא הורגו בעולם הזה ובעולם הבא וכו'. ואפשר דעוברים גם כן על לאו של "לא יוסיף" וגו', דהוא לאו של חובל בחבירו, וגם כן על לאו של "לא תרצח" דע"י הרהורים יכול ליטרד מן העולם וכדאיתא בנזיר ד' ע"ב ופחז יצרי עלי וביקש לטורדני מן העולם וכו', ופירש רש"י ז"ל בד"ה ופחז וכו' והביאני לידי הרהור. ועוד עוברים על ידי הפריצות על העשה של "קדושים תהיו" וגו' דקאי על פרישה מן העריות, וכן על

מצות עשה של "והתקדשתם והייתם קדושים" וגו', וכמו שאחז"ל במדרש רבה פ' נשא [פרשה ט] דישראל נקראו קדושים בעת ששומרין עצמן מן הניאוף ומן הזימה שכן כתיב "והתקדשתם והייתם קדושים" וגו'. וכן עוברים גם כן על מצות עשה של "והיה מחניך קדוש", וכדאיתא שם במדרש אמר להם משה לישראל הו יודעין שאין הקב"ה מייחד שמו בישראל וכו' אלא בזמן "והיה מחניך קדוש", ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד אויביכם ומוסר שנאיכם הדה הוא דכתיב "מתהלך בקרב מחנך להצילך" וגו'.

ונמצא דעל ידי פריצות עוברים על חמשה לאוין ושלש עשין מלבד שאר לאוין וביטול כמה מצות עשה המסתעפים מזה. ועוד, כמעט כל התרי"ג מצות כולם עומדים על מצות עשה של "קדושים תהיו", ומשום הכי סמוך להא דכתיב "וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם" וגו' כתיב "והייתם קדושים", רמז לן דכל המצות כולם תלוים על מצות עשה של "קדושים תהיו".

והנה צניעות הוא הגדר של העריות, וכן אמרו חז"ל מדרש רבה פרשת קדושים [פרשה כד] כל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה וכו'. וכל הפורץ את הגדר נקרא פרוץ לפי שפרץ את הגדר של כרמו ונמצא שהוא פרוץ, וזהו פירוש של פריצות שפורצים את הגדר. ובזמן שהגדר של הכרם פרוץ הרי הכרם עלול למרמס החיות והגנבים וכל פרי הכרם בסכנה, וכמו כן בכרם ה' כל בית ישראל יתברכו בכל מקומות מושבותיהם. ואם נפרץ הגדר חס ושלום הרי כל הכרם בסכנה הן סכנה עצמית והן סכנה של כל העולם כולו, וכמו שאמרו חז"ל בירושלמי בפרק קמא דסוטה כל מקום שאת מוצא זנות את מוצא אנדרלמוסיה בעולם. ופשוט שכל המניח פריצות בביתו הוא יותר בסכנה מאחרים, וכמו שאמרו חז"ל בשלהי גיטין צ' ע"ב כדאי הוא במיתה שזה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו. עוד אמרו חז"ל במדרש רבה פרשת נשא [שם], אקרא "איש איש כי תשטה" וגו', לימדה אותך התורה שתהא ותרן בתוך ביתך נשפך יין הוי ותרן וכו' וכך שמנך וכו' נקרע כסותך וכו' אבל אם שמעת דבר אשתך הוי כגבר וכו'. עוד אמר שם אהא דכתב "וחוטא ילכד בה" זה שהוא רואה את אשתו שהיא קולנית ורגלה רמה ופרוצה בשחוק וכו'. ומניח את בתו להסתכל בפריצות עובר גם כן על מה שכתוב בתורה [פרשת קדושין י"ט, כ"ט] "אל תחלל את בתך להזנותה" וגו', דאפילו דהשהה בתו בוגרת כדי שיהנה ממלאכתה הרי הוא עובר על מה שכתוב בתורה "אל תחלל את בתך להזנותה" וכדאיתא בסנהדרין ע"ו ע"א, וכמו שפירש רש"י והמהרש"א שם, וכל שכן במניחה להתנהג בדרכי הפריצות. ואיתא בכתובות מ"ה ע"א,

סוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראו גידולים שגידלתם וכו'. ובסנהדרין נ"ב ע"א היה ר"מ אומר: מה תלמוד לומר את אביה היא מחללת שאם היו נוהגין בו קודש נוהגין בו חול כבוד נוהגין בו בזיון אומרין ארור שזו ילד ארור שזו גידל ארור שיצא זו מחלציו, אמר רב אשי: כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפילו לרשיעא בר צדיקא, כמאן כי האי תנא. עוד אמרו חז"ל בעירובין [יט ע"א] דנקרא גיהנם לפי שהכל יורדים לה על עסקי הנם. ופירש רש"י ז"ל, עריות. והנה נתבאר מעט על גודל העון והעונש של המניח פריצות בביתו ומתרפה מלהשגיח בביתו השגחה מעולה בזה. ונבאר בעזרת ה' קצת הלכות פסוקות של צניעות וכל הדברים האסורים משום פריצות, ויהיה כעמוד ברזל ולא יחת מפני כל ויזהיר גם לאחרים, כי לא ביארנו כאן רק מעט מהלכות צניעות ומעט מן הדברים האסורים משום פריצות "ותן לחכם ויחכם עוד" ויתקן בין לעצמו בין לאחרים. ויהי רצון שנזכה במהרה בימינו שתשרה שכינה עם כל אחד ואחד מישראל ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון.

צורת הבגדים

חובת כיסוי ראש לאשה

א. אחר הנשואין אסורה האשה לצאת בראש פרוע, וזהו איסור מן התורה. וכל אשה היוצאת בראש פרוע מתקריא 'עוברת על דת משה', ומכל שכן אשה שאינה שומרת הלכות נדה ומקואות כהלכתם ומשמשתו נדה היא עוברת על דת משה והיא פרוצה מחייבי כריתות. ומשום דת יהודית אסורה האשה לצאת לשוק או למבוי מפולש או לחצר שהרבים בוקעים בו אלא אם כן יהיה עליה רדיד מלמעלה (פי' צעיף וכן הלשון בטור) אבל אם אין עליה רדיד אסורה לצאת כן, ואעפ"י ששערה מכוסה במטפחת ואין ראשה פרוע.

~ **מקור הקדושה** ~

א. אחר הנשואין וכו' איסור מן התורה וכו' מכ"ש האשה וכו' כתובות ע"ב ע"א, ברמב"ם פכ"ד מהלכות אישות הלכה י"ב ובטור ושו"ע אה"ע סי' קט"ו סעי' א' סעי' ד'.

איסור אמירת דבר שבקדושה מול הערוה

ב. אסור לומר שום דבר שבקדושה [היינו דברי תורה ותפלה] כנגד הערוה ושער של האשה בזמן שאינו מכוסה, ואפי' מקצת מן השער מגולה ג"כ אין לומר כנגדו שום דבר שבקדושה. וכל גוף האשה הוי ערוה. ואם הי' טפח מגולה מן האשה במקום שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדה שום דבר שבקדושה ואפי' היא אשתו, וי"א דבאשה אחרת

אפי' פחות מטפח הוי ערוה ואסור לומר שום דבר שבקדושה, וי"א דאם השוק מגולה אפי' באשתו ופחות מטפח ג"כ אסור לומר שום דבר שבקדושה ומכל שכן באשה אחרת. ואפי' אינו מכוין להסתכל בה, דאילו מכוין להסתכל בה אפי' אם מסתכל באצבע קטנה של אשה חמור עונו מאד וכמו שאחז"ל בברכות כד ע"א.

ג. אותן השערות שרגילין לצאת למטה מן השבכה מחמת שאי אפשר לצמצמן תחת השבכה, בזה מותר מן הדין לומר דברים שבקדושה כנגדן, וצניעות גדולה באשה שאף שער אחד לא יראה ממנה אפי' בביתה, ואשרי חלקה דזוכה עי"ז לבנים יראי שמים ועוד ברכות.

~ **מקור הקדושה** ~

ב - ג. אסור לומר וכו' ברכות כ"ד כ"ה, ברמב"ם פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ט"ז, בטור ושו"ע או"ח סי' ע"ה ובמפרשים שם. ועיין במשנה ברורה שם בכל הסימן, ורק במ"ש שם ס"ק ב' דשוק הוא מן המקום שקורים 'קניא' בלשון אשכנז, יבואר בסמוך בעז"ה באות ד' בראיות ברורות דשוק הוא מעצם הקרסול עד עצם הארכובה, ומן המקום שקורים 'קניא' ומעלה הוא נקרא ירך ושם עוד יותר חמור. ומ"ש די"א דאם השוק וכו' הוא דעת הב"ח והט"ז בריש סי' ע"ה ומובא במ"ב שם ס"ק ז'.

ד. אפילו במקום פרוצות שהולכות תמיד פרועות ראש או בזרועות מגולות או שהולכות יחף גם כן אסור לומר כנגדן שום דבר שבקדושה, ואפילו במקום שנהגו ללכת יחף מחמת עניות וכיוצא בזה היינו דווקא פרסת הרגל לבד אבל אם מגולה גם כן מן השוק, אפילו מקצת מן השוק, אסור לומר שום דבר שבקדושה כנגדן [פירוש שוק מעצם הקרסול עד עצם הארכובה, ולמעלה מן הארכובה יותר חמור ונקרא ירך, ועיין במקור הקדושה]. דדווקא בהולכות יחף בפרסה מגולה לבד אבל השוק הוא מכוסה, בזה כתבו הפוסקים דאם מנהגן כך לילך בתמידות משום עניות וכיוצא בזה מותר לומר דבר שבקדושה כנגדן, אבל אם מגולה גם כן מן השוק לא מהני כלל מנהגן של פרוצות. וכמו כן אם הולכות בזרוע מגולה ואף מקצת מן הזרוע, או שהולכות בצואר מגולה ומכל שכן אם גם מקצת מן החזה מגולה, לא מהני כלל, ואסור לומר דבר שבקדושה כנגדן.

~ **מקור הקדושה** ~

ד. אפילו במקום פרוצות וכו' א"ר בשם הרוקח ובחיי אדם, ומובא במשנה ברורה סימן ע"ה ס"ק ב' וס"ק י'. ומה שכתב דאפילו שוק הוא מעצם הקרסול ומעלה וכו' הנה אף שיש מן הגאונים שכתבו מצד הסברא דהוי כמו שוק דבהמה, מ"מ כבר נבאר בראיות ברורות מן הגמרא ומן הראשונים דדווקא גבי בהמה הוי הכי אבל לא באיש, דאילו גבי

בהמה נקרא שוק מן הפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש עד בוקא דאטמא, וכדאיתא בחולין קל"ד ע"ב וברמב"ם פ"ט מהלכות בכורים הלכה י"ח ובטור ושו"ע יו"ד סי' ס"א סעיף ב'. אבל גבי אדם נקרא זה ירך, והשוק הוא למטה מן הארכובה עד עצם הקרסול, דהכי איתא בפרק קמא דאהלות משנה ט' עשר בקרסול שנים בשוק חמשה בארכובה אחד בירך וכו' וכן מוכח גם ביבמות ק"ב ע"ב דהנה חליצה מן הארכובה ולמטה כשרה וכדאיתא שם במתניתין ק"א. ופרכינן עלה בגמרא ק"ב ע"א דליכתוב רחמנא וחלצה נעלו ברגלו, ומשני אי כתב רחמנא ברגלו הוא אמינא דרגלו אין בשוקו לא כתב רחמנא מעל רגלו דאפילו בשוקו וכו', פירוש דאף בשוקו כשר החליצה, וכדתנן במתניתין מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה, וכן איתא שם ק"ג ע"א, האי איסתוירא עד ארעא נחית דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק הוה ליה איהו מעל ושוקא מעל דמעל וכו', הרי בהדיא דשוק באדם הוא למטה מן הארכובה. וכן מצינו גם כן בנדה י"ד ע"א בדקה בעד הבדוק לה וכו' בירכה וכו' ושם נ"ז ע"ב הרואה כתם וכו' על שוקה וכו' ועיין שם נ"ח ע"א בפירוש רש"י ד"ה עד מקום החבק וכו' קפץ הירך והשוק יחד וכו' שחובקין הירך והשוק יחד וכו' ובתוס' שם ד"ה מקום חבק וכו', שכופף השוק עד הירך וכו' ובפירוש המשניות להרמב"ם [פרק ח משנה א] ואמרו על הצדדים מכאן ומכאן וכו' הירכים והשוקים ובעת הצמדתם וכו'. וכן הוא גם כן לשון השו"ע או"ח סי' ד' סעי' כ"א צריך להיזהר בתפלה וכו' שלא ליגע בשוק וירך וכו'. שוב מצאתי גם כן בהדיא בתוס' במנחות ל"ז ע"א, בד"ה קיבורת וכו' וז"ל מיהו אין ראיה מזרוע דבהמה לזרוע דאדם, דהא שוק באדם נמי לא הוי כשוק דבהמה דתנן באהלות וכו' ע"כ. הרי בהדיא מן המשנה והגמרא והראשונים כדברנו, ובתוס' שם הוסיפו עוד לומר דאפשר דלר' יהודה הוי נמי שוק דבהמה כמו שוק דאדם, אבל מ"מ לכו"ע שוק באדם הוי מן הקרסול עד הארכובה.

ומה שכתב אם הולכות בזרוע מגולה וכו' כדאיתא בכתובות ע"ב ע"ב דמראה זרועותיה לבני אדם, ומה שכתב ואף מקצת מן הזרוע וכו' כדאיתא ב"ק מ"ח ע"א, למיפא כיון דבעיא היא צניעותא - מרוותא דחצר מסלקי נפשייהו. ופירש רש"י למיפא בעיא צניעותא שמגלה זרועותיה. ופשוט דבשעת הלישה אין מגלים את כל הזרוע רק מקצת מן הזרוע, ואף על פי כן בעיא צניעותא מרוותא דחצר מסלקי נפשייהו ואם כן מוכח דפריצותא הוי אף במקצת מן הזרוע. ומ"ש או שהולכות בצואר מגולה וכו' פשוט מאחר דדת יהודית הוי שתצא אשה בשוק או בחצר שהרבים בוקעים בו ברדיד, והיינו צעיף וכמה שכתב הטור, וצעיף מכסה גם את הצואר, הרי אם הולכת אשה בשוק בצואר מגולה הוי פריצותא. וכבר צווח על זה הגאון התומים בספרו 'יערות דבש' [ח"ב דף קמ"ג]

וז"ל שם בתוכחתו: אמנם בעונותינו הרבים נפרצה הענין וכו', גם בשוק נראה צוארם וכדומה בגילוי בשר וכו' ומגרים לפרחי ובחורי ישראל לעבירה והרהור עבירה וכו' איך נעלוז בפורים וכו' הלא המוות הוא היצר הרע וכו', וכל קריבות דגילוי עריות והרהור פוגם תיכף בנפשו וגופו וכו' עד כאן לשונו.

ומה שכתב ומכל שכן אם גם מקצת מן החזה וכו' פשוט דגילוי החזה עוד יותר חמור מן הצואר, כדאיתא בסוטה ח ע"א, דאפילו בסוטה דסבירא ליה לרבנן דמגלה את לבה כדי לביישה משום "ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה" וכו', פליג ר' יהודה עלייהו משום דחייש להרהורא, וכל שכן בעלמא דפשיטא דאסור לכולי עלמא והוא חמור יותר מצואר מגולה. ומוכח בגמרא תענית ד ע"א, דאפילו איש לא ילך בזרוע מגולה או בלב מגולה, דהכי איתא בגמרא שם שפעמים נראה ופעמים אינו נראה, ופירש רש"י ז"ל כשהוא ערום נראה זרועו וכנגד לבו, אינו נראה כשהוא לבוש וכו', ועיין באו"ח סי' ד' סעיף כ"א ובמגן אברהם שם ס"ק כ"ג ע"ש.

ה. ראוי ליזהר בקטנה מבת ג' שנים ויום אחד שלא לומר שום דבר שבקדושה בזמן שמגולה טפח מבשרה במקום שרגיל להיות מכוסה, ומכל שכן בבת בוגרת דאז היא בכלל ערוה וראוי להיזהר בה כמו בנשואה, מלבד כנגד שערה וצוארה אבל לשאר דברים ראוי ליזהר בה כמו בנשואה.

~ מקור הקדושה ~

ה. ראוי להיזהר אף בקטנה וכו' הכי איתא בספר שולחן שלמה מובא בביאור הלכה שם ד"ה טפח וע"ש. ומה שכתב בבת בוגרת וכו' הוא פשוט דאז הויא בכלל ערוה משום איסור נדה, ועיין במ"ב שם ס"ק י"ז שכתב שם ובתולות דידן וכו', וגם חיישינן בה יותר להרהורא, דבבוגרת אף לגבי האב איכא איסורא לגבי קריאת שמע וכדאיתא בטור ושו"ע או"ח סי' ע"ג סעיף ד'.

ו. היתה ערוה כנגדו והחזיר פניו ממנה או שעצם עיניו או שהוא בלילה או שהוא סומא מותר לקרות, דבראיה תלי רחמנא והא לא חזי לה ויש מחמירין דלא סגי בכל זה רק שיחזיר גופו ואז יוכל לומר דברים שבקדושה.

~ מקור הקדושה ~

ו. היתה ערוה וכו' והחזיר פניו וכו' הוא דעת המחבר בסימן ע"ה סעיף ו', והיש מחמירין הוא דעת האחרונים, ועיין במשנה ברורה שם [ס"ק כט].

איסור חבישת פאה נכרית

ז. פאה נכרית העבה, אף שניכר לכל שהיא פאה נכרית, מכל מקום אינו מותר רק לאותן הנשים שאמותיהן גם כן נהגו ללכת בפאה נכרית, אבל אותן נשים שאמותיהן נהגו איסור בזה אסור גם כן לבנותיהן ללכת בהן. ופאה נכרית הדקה שנראה כמו שערות ראשה אסור לכל.

~ מקור הקדושה ~

ז. פאה נכרית וכו' אסור גם כן לבנותיהן וכו' כדאיתא בפסחים נ ע"ב בני ביישן נהגו וכו' כבר קיבלו אבותיכם וכו', וכן הוא בטור ושו"ע יו"ד סימן רי"ד סעיף ב'. ועיין במשנה ברורה סי' ע"ה ס"ק ט"ו. ומה שכתב ופאה נכרית הדקה וכו' הטעם בזה פשוט משום מראית העין, ומראית העין שמביא לידי גילוי עריות חמור משאר איסור דמראית העין וכדאיתא בע"ז י"בע"א אבל מעיין דאיכא סכנה וכו'. ועיין בביאור הגר"א ביו"ד סי' ק"נ ס"ק ד' ובמדרש רבה פרשת נשא ט' ופרע ראש האשה וכו' את פרשת מדרך בנות ישראל וכו' והלכת בדרכי הגוים שהן מהלכות ראשיהן פרועות וכו', וכיון דזה גרם לה להסוטה קרוב הדבר לאמר דהוי מאבזריהו דגילוי עריות, ולכן פשוט דמראית העין דגלוי שער חמור טובא.

איסור הליכה יחף

ח. אסור לאשה ללכת יחף ואף איש אל ילך יחף, אבל באשה הוא עון חמור מאד, וההולכת יחף היא פורצת גדר וישכנה נחש. ואף הקטנות אין להרגילן בהליכת יחף ומכ"ש בבת בוגרת דודאי אין להניחה ללכת יחף, ומחויב הבעל למחות באשתו ובבתו בכל תוקף אם רוצה ללכת יחף, ואף בעת הדחת הרצפה וכל כיוצא בזה דזהו מאביזרייהו דגילוי עריות.

~ מקור הקדושה ~

ח. אסור לאשה ללכת יחף וכו' דכל גוף האשה הוי ערוה, ולכן אם היא הולכת יחף הרי היא מחטיאה את הרבים, דאפילו הצנוע עיניו לארץ בתוך ד' אמותיו יכולה גם כן להכשילו אותה שהולכת יחף, והמסתכל בעקיבה של אשה כמסתכל במקום התורף. ומוטב שלא להדיח כלל את הרצפה מלהניח לאשה להדיח את הרצפה בהליכת יחף. ואף הבתולות אסור להרגילן בזה, ומכל שכן במקום שמצוים שם אנשים דפשיטא דאיסורא רבא קעבדי וצריך למחות בהן ולגעור בהן הרבה שלא יעשו כדבר הזה להחטיא נפשות ישראל, והמחטיא את האדם קשה יותר מן ההורגו, וכמו שאמרו חז"ל והמחטיא את הרבים הוא א' מכ"ד דברים שמעכבים את התשובה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד

מהלכות תשובה. ומה שכתב ואף איש אל ילך יחף וכו' כדאיתא בפסחים קי"ג ע"ב והמונע מנעלים מרגליו וכו', ועיין בפירוש רש"י שבת קכט ע"א ד"ה ואל תמנע מנעלים מרגליך, וכו' הוא בשו"ע או"ח סי' ב' בהגה [סעיף ו].

ט. אף במקומות שהולכות תדיר יחף מחמת עניות או החום וכיוצא בזה לא הותר באשה רק פרסת הרגל לחוד אבל למעלה מזה אסור בכל מקום.

~ **מקור הקדושה** ~

ט. אף במקומות וכו' מחמת עניות וכו' א"ר בשם הרוקח ובחיי אדם, ומובא לעיל במקור הקדושה אות ד'.

איסור לבישת בגד דק

י. אסור ללבוש בגד מסחורה דקה שהבשר נראה מתחתיו, ואפילו בתי שוקים [זאקין] או בתי ידים מסחורה כזו גם כן אסור, וכן כל כיוצא בזה. ודבר זה אף באיש אסור ומכל שכן באשה, דחמור עונה בזה הרבה יותר מאיש. ואפילו הכתונת נראה מחמת הסחורה של הבגד גם כן אסור באשה. ואף הקטנות אסור להלבישן בגדים מסחורה כזו.

~ **מקור הקדושה** ~

י. אסור ללבוש בגד מסחורה דקה וכו' כדאיתא ביומא ל"ה ע"ב מפני שנראה כערום, ואיתא גם כן במג"א בתחילת סי' ע"ה. וביבמות ס"ג ע"ב נבל וכו' שמהלכים ערומים וכו'. ומה שכתב ואפילו בכתונת וכו' כן משמע ממה שכתב הש"ך ביו"ד בסי' ש"מ ס"ק כ"ב בשם הב"ח.

איסור לבישת בגד כמראה בשר

יא. וכן אסור ללבוש בגדים שמראיהם כמראה עור בשר, וכן אנפילאות [גרביים] כאלה משום מראית העין דנראה כערום. וכן אסור לאשה ללבוש בגד צר מצומצם על בשרה דגם כן הוי פריצותא.

~ **מקור הקדושה** ~

יא. וכן אסור וכו'. כמראה עור בשר וכו' וכן אנפילאות וכו' פשוט דאסור משום מראית העין. ומצינו דבגד שהוא פטור מציצית ומצד מראית העין הוא חייב אסור ללובשו בלא ציצית משום מראית העין, וכדאיתא או"ח סי' י' סעיף ח', וכל שכן לענין איסור דאסור משום מראית העין. ומה שכתב וכן בגדים צרים פשוט דאסורים גם כן משום דהוי פריצותא, וסימן לדבר: כל בגדי צח"ק אסורים: צרים, חסרים, קצרים.

איסור לבישת מכנסיים קצרים אף לאיש

יב. אפילו לאיש אסור ללבוש מכנסים קצרים שאין מגיעים עד סוף הירך שהוא הארכובה. והאנפילאות [זאקין] צריכים לכסות את כל השוקים, ומשום הכי נקראו בתי שוקים לפי שמכסים את כל השוקים. והמכנסים צריכים לכסות גם מעט מהאנפילאות, ואסור ללבוש מכנסים קצרים מזה השיעור, ואף שהאנפילאות ארוכין מאד מכל מקום אסור לקצר המכנסים מזה השיעור אף באיש. וזה השיעור הוא מן התורה משום לכסות בשר ערוה.

~ מקור הקדושה ~

יב. אפילו איש וכו' וכמו גבי מכנסי כהונה וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה י"ח. ועיין מה שכתב בעל הטורים בפרשת תצוה [שמות כח, ד] אקרא "ואלה הבגדים" וגו' דלא הזכיר מכנסים משום דלא היו לכבוד ולתפארת, ר"ל דלא היו המכנסים רק משום לכסות בשר ערוה וכמו שכתב [שם, מב] "ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה" וגו'. ואף דהכתונת היו לבושים על המכנסים ואורך הכתונת היה עד הארץ, וכדאיתא שם ברמב"ם, ואף על פי כן כתבה התורה שיהא שיעור המכנסים עד סוף הירך שהוא הארכובה משום לכסות בשאר ערוה. ואם כן מוכח מכאן דאף אם האדם לבוש אנפילאות ארוכין ואין נראה מבשרו כלל, גם כן אסור לקצר המכנסים מזה השיעור, ואם כן כל המקצר מזה הוי פריצותא אף שלבוש באנפילאות ארוכין ,ועיין ברמב"ם פכ"ד מהלכות אישות הלכה י"ג והלכה ט"ו.

המנהג לעשות אימרה בשיפולי השמלה

יג. מנהג קדוש שנהגו בנות ישראל הצנועות לעשות אימרא רחבה בשיפולי השמלה [פארבאן בל"א] בעת תפירת השמלה, כדי שאם תתקצר השמלה על ידי הכביסה וכיוצא בזה יוכלו לפתוח את האימרא ולהאריך את השמלה כראוי. וראוי להשגיח מאוד על זה בעת קניית הסחורה ובעת התפירה, ואל ישגיחו על רווח הכסף שמצמצמין בקנית הסחורה, כי הנפש היא יותר יקר מהממון.

~ מקור הקדושה ~

יג. מנהג קדוש וכו' פשוט הוא דקדושה יש בזה, כדי שאם תתקצר יוכלו להאריך על ידי פתיחת האימרא. ובאמת איתא נמי מנהג כהאי גונא לענין נקב הציצית, וכדאיתא באו"ח סי' י"א סעיף י' בהגה וז"ל ונוהגין לעשות אימרא סביב הנקב שלא ינתק שם ויהיה פחות מכשיעור וכו', וכמו כן עושין אימרא בשפת הבגד מהאי טעמא.

מנהג הלבשת הבנות הקטנות בצניעות

יד. נהגו להלביש את הבנות הקטנות מבת ג' שנים ויום אחד ולמעלה שמלה שמגיעה למטה מן הארכובה, לכל הפחות שיעור שליש שיש מן עצם הארכובה עד סוף הפרסה, ומדקדקים מאד שלא להלבישן שמלה שהיא קצרה מזה השיעור, ומנהג אבותינו תורה היא ואין לשנות. ומכל שכן בת בוגרת שאסור לה ליצא בשמלה קצרה מזה השיעור דהוי פריצותא, ואף שהולכת באנפילאות ארוכין לא מהני כלל שתוכל על סמך זה ללבוש שמלה קצרה מזו ואיסור גמור הוא. ועל אחת כמה וכמה באשת איש דהיא חוטאה ומחטיאה הרבים וכל המחטיא את הרבים אין לו חלק לעולם הבא [ועיין לעיל אות י"ג לענין אימרא].

~ מקור הקדושה ~

יד. נהגו להלביש וכו' הנה טעמם בזה פשוט דהנה בת ג' שנים ויום אחד הרי היא בכל איסור יחוד, וכדאיתא ברמב"ם וטור ושו"ע. ומאחר דשיעור מכנסים הוא עד סוף הירך שהוא הארכובה, משום הכי נהגו לעשות השמלה יותר ארך מהמכנסים עד שליש השיעור שיש מן עצם הארכובה עד סוף פרסת הרגל. ומצד הסברא הוא גם כן פשוט, דאם לא יאריכו השמלה רק כל שהוא למטה מן הארכובה אם תשב על הכסא וכיוצא בזה יתגלה גם כן בין ירכותיה, ואף שהיא קטנה וגם הולכת במכנסים ואנפילאות ארוכין מכל מקום פריצותא הוי. ולכן נהגו להאריך השמלה למטה מן הארכובה לכל הפחות עד שליש השיעור שיש מן עצם הארכובה עד סוף הפרסה. ומה שכתב ומנהג אבותינו תורה היא וכו' הכי איתא באגור ומובא ברמ"א יו"ד סי' שע"ו ובב"י ביו"ד ריש סי' א' וברא"ש פ"ד דר"ה סי' י"ד, ואמרו חז"ל בביצה ד' ע"ב הזהרו במנהג אבותיכם, ופשוט דיכולים לאמר להפוך מנהג שאסור לעשות כן. ומה שכתב ומכל שכן בבת בוגרת וכו' פשוט דבבת בוגרת חיישינן טפי לפריצותא, דבבוגרת אף לגבי האב איכא איסורא לגבי קריאת שמע וכדאיתא בטור ושו"ע או"ח סי' ע"ג, ומכל שכן באחריני. ומה שכתב דאנפילאות ארוכין לא מהני כבר נתבאר לעיל אות י"ב.

אורך השמלה בבת בוגרת

טו. אורך השמלה בבת בוגרת צריך להיות יותר ארוך מהשמלה של הקטנה, ובת בוגרת היוצאת בשמלה שארכה כמו שמלה של הקטנה אין זה מדת הצניעות [ועיין לעיל אות י"ג אימרא].

~ **מקור הקדושה** ~

טו. אורך השמלה בבת בוגרת וכו' פשוט דאז היא צריכה לשמור עצמה שלא יכשלו בני אדם על ידה מאחר דזה הגיע לזמן בגרות. ואמרו חז"ל בסוטה כ"ב ע"א למדנו יראת חטא מבתולה וכו' דר' יוחנן שמעה להיא בתולה דנפלה באפה וקאמרה רבש"ע בראת גן עדן ובראת גיהנם וכו' יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם וכו', ומכל שכן שלא תעשה פעולה שתכשיל חס ושלום בני אדם על ידי זה. ומכל שכן בבנות בוגרות המדריכות לבנות קטנות, דפשיטא דאם אינן הולכות בשמלות כשרות שראוי להעבירן ממשמרתן בשביל זה עד שישיבו להתנהג כשורה.

אורך השמלה באשה נשואה

טז. אורך השמלה באשה לאחר נשואיה צריך להיות יותר ארוך מהשמלה של בת בוגרת, דלאחר הנשואין היא אשת איש החמורה שכולה ערוה. ונהגו שיהיה אורך השמלה של האשה לאחר הנשואין, מלפניה עד סמוך לפרסת הרגל ואחורי השמלה עד סמוך לארץ ממש, ומנהג אבותינו תורה היא. וכל אשה היוצאת לאחר נשואין בשמלה כמו קודם נשואיה הוי פריצותא, דלאחר נשואין היא ערוה חמורה מן העריות החמורות, ולא ינקה מדינה של גיהנם כל הנוגע בה. ולכן אסור לה לצאת אז בשמלה שהיא כמו קודם הנשואין, ומכל שכן אם מקצרת את השמלה עד שאין מגיע אורך השמלה הרבה למטה מן הארכובה רק עד חצי השיעור שיש מן עצם הארכובה עד סוף הפרסה, ולכל הפחות צריך שיהיה אורך השמלה עד עצם הקרסול והיינו בערך טפח מן הארץ, ואין לקצר מזה השיעור כל וכל. ואין להסתכל כלל על נשים אחרות שמקצרות מזה השיעור, כי בעיקבא דמשיחא מצוי גם בתלמידי חכמים ויראי שמים שיש להם נשים שאינן צנועות כבנות ישראל הכשירות ואין ללמוד ממנהגן כלל. וראוי מאד לכל ירא שמים ולמשפחתו שידקדקו בעת השידוכין וכן בעת כתיבת התנאים לכתוב בכתיבה ברורה שהכלה תתפור את בגדיה כדת משה וישראל, ולכתוב בפרטות שיהיו בתי ידים של השמלה ארוכים עד פיסת היד ואל יהיה מגולה בית הצואר. גם הצואר עצמו יהיה מוקף מעט מן הבגד ואורך השמלה לא יהא קצר מן האורך עד עצם הקרסול, והיינו כטפח מן הארץ. ואם לא יתנו תנאי זה בתחלה יהיה כדבר האבד קודם שיתקנו [ועין לעיל אות י"ג לענין אימרא].

~ **מקור הקדושה** ~

טז. אורך השמלה באשה לאחר נשואיה וכו' גם כן פשוט דאשת איש חמירא טובא ואם כן צריכה לעשות שמירה יתירה שלא יכשלו בני אדם על ידה, דיצרא דעבירה מתגבר

טובא בעבירה חמורה ואם כן צריכה להיות השמירה חמורה אצלה, ולא די אצלה אורך השמלה כמו בבת בוגרת. ועיין בתענית כ"ד ע"א, דאמר לבתו קא מצערת לברייתא וכו'. עוד אמרו חז"ל בויקרא רבה (פי"ט) על ידי שהאשה הזו מתעצלת מלכסות את עצמה כראוי וכו' הה"ד "וגלה את ערותה" וגו'. ומוכח את גודל האיסור של האשה שאינה מכסה עצמה כראוי אף מחמת עצלות, וכל שכן אם עושה כן במזיד דחמור עונה מאד. והנה מנהג שנהגו בנות ישראל לאחר הנשואין שיהיו שמלותיהן ארוכות עד סמוך לפרסת הרגל ואחורי השמלה עד סמוך לארץ ממש, ובאמת מצינו האי מנהגא בגמרא כדאיתא בשבת צ"ח ע"ב למה משכן דומה לאשה? שמהלכת בשוק ושיפוליה מהלכין אחריה. והנה למעלה מפרסת הרגל יש עצם קטן והוא הנקרא איסתוירא או קרסול, וכדתנן בפרק קמא דאהלות [משנה ח], והמקצרת את השמלה שלאחר הנשואין מאורך עד עצם הקרסול פשיטא דאין זה צניעות, והטעם בזה דהמנעל מכסה בערך עד עצם הקרסול. ואפילו האנפילאות הנראין בנשואה אין זה צניעות, וכדאיתא בש"ך ביו"ד ש"מ ס"ק כ"ב ועיין בב"ח, וראוי לכל אחד שיזהיר הרבה על זה בביתו ויתקנו את השמלות הקצרות מזה השיעור. ומאחר דהאשה רואה את בעלה שותק בזה הרי נעשה היתר אצלה, ולכן עיקר חיוב מוטל על הבעל שימנע את אשתו מלצאת בשמלה קצרה מאורך עד עצם הקרסול ולא תכשיל חס ושלום לזרע קודש בני אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב. והמחטיא את הרבים אין לו חלק לעולם הבא, ולכן לא דבר קטן הוא עונה בזה, ותזהר מאד מאד שיהיו כל בגדיה וכל מעשיה בצניעות.

המנהג לעשות בתי ידיים אף בחלוק

יז. אף בחלוק של האשה נהגו שיהיו בהן בתי ידים ומנהג אבותינו תורה היא, ואורך הבתי ידים של החלוק יהיה לכל הפחות עד חצי אורך של כל היד, וגם החלוק יקיף סמוך לצואר מכל צד ואין חילוק בזה בין קטנה לגדולה.

~ מקור הקדושה ~

יז. אף בחלוק וכו' בתי ידים וכו' וכדאיתא בנדה נ"ז: בית יד של חלוק וכו'. ומה שכתב לכל הפחות עד חצי אורך של כל היד, משום דאי פחות מזה דשיעור לא מיקרי בית ידים כלל. ומה שכתב דגם החלוק יקיף סמוך לצואר מכל צד פשוט, דאי לאו הכי הוי פריצותא, ואין חילוק בכל זה בין קטנה לגדולה (דדוקא לענין אורך השמלה יש חילוק בין קטנה לגדולה, אבל לענין בתי ידים ולענין שיהיה הבגד מוקף אצל הצואר מכל צד ואף מעט מן הצואר יקיף, וכן לענין בתי ידים בחלוק וכל כיוצא בזה אין שום חילוק בין קטנה לגדולה). והמרגיל את בתו קטנה ללכת בחלוק בלי בתי ידים או שהבגד לא יהיה סתום אצל הצואר מכל צד

או שהבתי ידים של הבגד יהיו קצרים, פשיטא דגם בגדלותה תצא כן ויהיה אצלה עון מורגל מקטנותה. ולכן צריך לדייק הרבה בזה אף בקטנותה בכל אלו הדברים, מלבד אורך השמלה דבזה יש חילוק בין קטנה לבוגרת ובין בוגרת לאשה לאחר נשואיה כמו שנתבאר לעיל באות ט"ו ט"ז.

אורך בתי הידיים בשמלה

יח. אורך בתי ידים של השמלה בין באיש בין באשה נהגו שיהיו עד פיסת היד, ומנהג אבותינו תורה היא, ואין חילוק בכל זה בין קטנה לגדולה, והמקצרת את בתי ידים מזה השיעור אין זה מדת הצניעות, ואם מקצרת הרבה עד שנראה גם מזרועותיה ואפילו מעט מהן הוי פריצותא. ואפילו עושה מלאכה כגון טוה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם הויא גם כן פרוצה, ומתקריא עוברת על דת יהודית, וכן אם טוה בשוק ורד וכיוצא בזה כנגד פניה על פדחתה או על לחיה גם כן פרוצה היא ועוברת על דת יהודית.

~ מקור הקדושה ~

יח. אורך בתי ידים של השמלה וכו' כן הוא מנהג אבותינו אף בבתי ידים של האשה, ומוכח הוא בגמרא ב"ק מ"ח ע"א, דבשעת הלישה דהדרך הוא שגוללים את הבית יד של הבגד עד חציו לערך שלא יטנף מחמת הלישה, בעיא צניעותא דלא ימצא שם בעל התנור, אלמא דהבית יד הוא יותר ארוך מהזרוע, ונהגו עד פיסת היד. ומה שכתב כגון טוה בשוק וכו' כנגד פניה על פדחתה וכו' בכתובות עב ע"ב, וברמב"ם פכ"ד מהלכות אישות הלכה יב, ובטור ושו"ע אה"ע סימן קט"ו סעיף ד'.

סתימת הבגד באזור הצואר

יט. אף סמוך לצואר יהיה הבגד של האשה סתום מכל צד והבגד יקיף אף מעט מן הצואר. ואין חילוק בזה בין קטנה לגדולה ואין לאשה ללכת בבגד שבית הצואר מגולה.

~ מקור הקדושה ~

יט. אף סמוך לצואר וכו' הטעם בזה מאחר דכל הצואר מגולה הוי פריצותא, וכמו שנתבאר לעיל באות ד', ממילא מוכח דצריך הבגד להקיף סמוך לצואר מכל צד ואף מעט מן הצואר וכדאיתא כה"ג בחולין י"ז ע"ב מנין לבדיקת סכין מן התורה וכו' פשיטא כיון דכי נקיב טריפה בעיא בדיקה וכו', והכא נמי דכוותה.

איסור לבישת בגד אדום

כ. אין לאשה ללבוש בגד אדום.

~ **מקור הקדושה** ~

כ. אסור וכו' בגד אדום וכו' כן איתא ביו"ד סימן קע"ח סעיף א בהגה, ובערוך פירש ההיא דלבשה כרבלתא בברכות כ ע"א, היינו בגד אדום שהוא פריצות שמביא לדבר עבירה, ומובא בגליון הגמרא שם בברכות.

איסור 'לא ילבש'

כא. אסור לאשה ללבוש בגד שהוא עשוי כמו בגדי אנשים, וכן אסור לאיש ללבוש בגד שהוא עשוי כמו בגדי נשים, והלובש אפילו בגד אחד שהוא עשוי כמו בגד מיוחד נשים אף שכל בגדיו עשויים כהלכתם לוקה מהתורה, וכמו כן באשה הלובשת אפילו בגד אחד שהוא עשוי כמו בגד מיוחד לאנשים.

~ **מקור הקדושה** ~

כא. אסור וכו' כמו בגדי אנשים וכו' כמו בגדי נשים וכו' הוא איסור מן התורה וכמו שכתוב [דברים כב ה] "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה" וגו', ונתבאר ברמב"ם פי"ב מהלכות עכו"ם [הלכה י], ובטור ושו"ע סימן קפ"ב. ומה שכתב דאפילו על בגד אחד לוקין, הכי איתא בהדיא בספר המצות להרמב"ם מצוה ל"ט [במנין הלאוין], ועיין ביו"ד סימן קפ"ב סעיף ה' ובב"י שם.

כב. משמע מדברי הרמב"ם ז"ל דכובע או מצנפת הוי מהבגדים המיוחדים לאיש ולא מהני בזה שום מנהג או שינוי כמו בשריון.

~ **מקור הקדושה** ~

כב. משמע מדברי הרמב"ם וכו' הנה לענין תכשיטין וקישוטים בזה כתב הרמב"ם ז"ל דתלוי במנהג וכמו הרמב"ם ז"ל שכתב בפי"ב מהלכות עכו"ם ה"ט וה"י במקום שאין מתקשטין ולובשין התכשיטין אלא נשים, ואילו לענין כובע ומצנפת לא תלה כל במנהג רק כולו בהדי שריון, וכמו שכתב שם ה"י וז"ל לא תעדה האשה עדי האיש וכו' מצנפת או כובע או תלבש שריון וכיוצא בזה וכו' וכמו דלא מהני גבי שריון שום מנהג או שינוי דמכל מקום כלי זיין נינהו ומילי דגבר נינהו, כמו כן במצנפת וכובע לא מהני שום מנהג או שינוי דמכל מקום כלי גבר נינהו, כנלע"ד. ומה דאיתא ביו"ד סעיף ה' בהגה לפי מנהג המקום ההוא, לא קאי אכובע ומצנפת רק אהא דכתב המחבר וכיוצא בזה, אבל לא אכובע ומצנפת, ובטור לא הוזכר כובע ומצנפת.

האיסור לאשה להתעצל בכיסוי עצמה

כג. אסור לאשה להתעצל מלכסות עצמה כראוי, והמתעצלת בזה לעון גדול יחשב אצלה, ולכן צריכה להזהר מאד ולדקדק היטב בשעה שיוצאה מפתח ביתה ולחוץ שיהא מכוסה כל בשרה כראוי.

~ **מקור הקדושה** ~

כג. אסור לאשה להתעצל וכו' כמו שאמרו חז"ל במדרש רבה פרשת מצורע (פי"ט) ע"י שהאשה זו מתעצלת מלכסות את עצמה כראוי וכו' הדא הוא דכתיב "וגלה את ערותה" וגו', ומוכח את גודל האיסור של האשה שאינה מכסה עצמה כראוי אף מחמת עצלות. ומה שכתב בשעה שיוצאה מפתח ביתה ולחוץ וכו', הכוונה בזה אף שאינה יוצאת לשוק רק לחצר שמצוים שם אנשים גם כן אסור לה לצאת אם אינה מכסה כל גופה היטב, ואין להקל בזה כלל וכלל. ומחויב להזכיר כל אחד על זה בביתו ובבני ביתו, כי העצלות באשה לענין לכסות גופה לאיסור יחשב אצלה וכמו שאמרו חז"ל.

איסור עשיית בגדים פרוצים

כד. אסור לתופרת בגדים לתפור בגדים פרוצים, ועוברת משום "ולפני עור לא תתן מכשול". ואף במקום שאפשר לתפור על ידי עכו"ם מכל מקום איסורא מדרבנן איכא, וצריכה להזהר בזה מאד.

~ **מקור הקדושה** ~

כד. אסור לתופרת וכו' מסייע ידי עוברי עבירה וכו' כן כתבו התוספות בשבת ג' ע"א ד"ה בבא, דאפילו היכא דלא שייך לפני עור מכל מקום איסורא דרבנן איכא שחייב להפרישו מאיסורא, וכן כתב הרא"ש [שבת פרק א סימן א] דאפילו קטן אוכל נבילות בית דין מצווין להפרישו, כל שכן גדול שלא יסייע לו.

כה. אותן החייטות שנהגו לילך ולתפור בבתים לכל היום וכל כיוצא בזה, צריכים אבותיהן או מדריכיהן להזהירן הרבה שלא תלכנה לתפור בבתי הפרוצים משום ייחוד [ועיין לקמן אות כ"ו], ואפילו בכשרים אם אין אשתו בביתו אסורה לילך לתפור שם משום יחוד, וכל שכן באשה נשואה דפשיטא דאסורה בזה. ונהגו הנשואות שלא לילך כלל לתפור בבתים ומנהג ישראל תורה היא.

~ **מקור הקדושה** ~

כה. אותן החייטות וכו' משום ייחוד וכו' וכמו שנתבאר ברמב"ם פכ"ב מהלכות איסורי ביאה ובטור ושו"ע אבה"ע סי' כ"ב.

דיני יחוד

איסור יחוד לאיש ולאשה

כו. אסור לאיש להתייחד עם האשה וכן אסור לאשה להתייחד עם האיש, וייחוד הוא הגורם הגדול לעבירה. ויש אוסרים לאשה להתייחד אפילו עם אנשים רבים עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, ויש אומרים דאשה אחת מתיחדת עם שני אנשים כשרים, ודווקא ביום ובעיר אבל בלילה או בשדה לא תתייחד עמהם עד שיהיו שלשה אנשים. וכל זה בכשרים אבל בפרוצים אסור אפילו עם עשרה וביום ובעיר. ולענין יחוד אדם כשר עם שלש נשים יש אוסרים גם בזה ואפילו עם נשים רבות עד שתהא אשתו עמו, ויש מתירין להתייחד אדם כשר עם שלש נשים. ופשוט דכשנוסעים בעגלה וכיוצא בזה מחוץ לעיר, דשייך שם כל דין איסור ייחוד, ואפילו ביום צריכים להזהר מאד ולהזהיר האשה על זה. ומכל שכן שלא תסע האשה עם בעל עגלה יחידי, וזהו איסור גמור, ואם נוסע בעגלה אדם שהוא מפורסם לפרוץ לא תסע אשה באותו עגלה אפילו בתוך העיר.

~ מקור הקדושה ~

כו. אסור להתיחד וכו' דעת התוספות והטור באה"ע סימן כ"ב דהוא אסור מן התורה, ודעת הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה דהוא אסור מפי הקבלה. ומה שכתב וכן אסור לאשה פשוט, דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, וכדאיתא בב"ק ט"ו ע"א, וכן מוכח מהא דאיתא שם ברמב"ם ה"י ובטור ושו"ע שם סעיף י"א דתנוק פחות מבן ט' מותר להתייחד עמו, הרי דהאיסור גם עליה. ועיין באה"ע סי' קע"ח סעיף ג' בהגה די"א דאבדה מגו שלה על ידי שנתייחדה שלא כדין. ומה שכתב דהוא הגורם הגדול לעבירה, כן כתב הרמב"ם בפרק כ"ב הלכה כ'. ומה שכתב דיש אוסרים לאשה להתיחד אפילו עם אנשים רבים וכו' הוא דעת הרמב"ם שם הלכה ח' ודעת המחבר שם סעיף ה'. ומה שכתב ויש אומרים דאשה מתייחדת עם שני אנשים כשרים ובעיר וביום וכו', הוא דעת הטור בשם הרא"ש ובשו"ע שם בהגה סעיף ה'. ומה שכתב דלא יתייחד איש אפילו עם נשים רבות הוא דעת הרמב"ם שם ודעת המחבר שם, ומה שכתב עד שתהא אשתו עמו ברמב"ם שם ה"ד ובטור ושו"ע שם סעיף ז'. ומה שכתב דיש מתירין לאדם כשר וכו' הוא דעת רש"י ומובא בהגה שם, ועיין בח"מ שם ס"ק ח'. ופשוט דדווקא אם אין עסקו עם הנשים, כגון גרע או רוכל וכיוצא בזה לא מהני לכו"ע, ואסור להתייחד אפילו אדם כשר עם נשים רבות, וכדאיתא שם ברמב"ם ה"ח ובשו"ע שם סעיף ז', וליכא מאן דמחלק. ומה שכתב ופשוט דכשנוסעים בעגלה וכו' דברים פשוטים מאד.

היתר בית פתוח לרשות הרבים

כז. בית שפתחו פתוח לרשות הרבים אין חשש להתייחד שם, ואם היה גס בה, כגון שהיא קרובתו או שגדלה עמו או שקינא לה בעלה עם זה, לא תתייחד עמו אף באופן זה.

~ **מקור הקדושה** ~

כז. בית שפתחו פתוח לרשות הרבים וכו' ברמב"ם שם הלכה י"ב ובטור ושו"ע שם סעיף ט', ומה שכתב אם היה גס בה וכו' כדאיתא שם בח"מ ס"ק י"ג והכי איתא בתרומת הדשן סימן רמ"ד.

היתר אשה שבעלה בעיר

כח. וכן אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה בביתה מפני שאימת בעלה עליה, ואם היה זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו או שקינא לה בעלה עם זה לא יתייחד עמה כלל אף באופן דמותר בשאר אנשים.

~ **מקור הקדושה** ~

כח. וכן אשה שבעלה בעיר וכו' ברמב"ם שם הלכה י"ב ובטור ושו"ע שם סעיף ח'. ומה שכתב בביתה, פשוט הוא דוכי בעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד אינו בבית אחר, ובאמת מרומז הוא ברש"י ותוס' בקידושין פא ע"א שכתבו אין חוששין לה משום ייחוד, ומה הוסיפו בזה שכתבו תיבת לה, וכן מוכח גם מפירוש רש"י שכתב דמסתפי מבעל וכו', ואמאי לא כתב רש"י דמסתפו מבעל, אלא ע"כ דדווקא בביתה מיירי ומש"ה כתבו אין חוששין לה משום ייחוד, דהאיש אינו חושש להתייחד משום איסור יחוד אבל גבה לא כתבו מידי דהא היא יושבת בביתה, אלא דאי היה שם איסור יחוד ממילא היה איסור על שניהם אבל מאחר דליכא שם איסור ייחוד ממילא שייך שפיר לישנא אין חוששין לה משום יחוד. וזהו שדייקו רש"י ותוס' וכתבו אין חוששין לה וגו', וכן מדויק נמי שפיר מה שכתב רש"י דמסתפי מבעל וכו' וכל זה פשוט. שוב מצאתי כן בחכמת אדם כלל קכ"ו סעיף ו'.

היתר יחוד עם נשים מסוימות

כט. מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו, וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שתדע לספר דברים בשוק ולא לבשה עדיין יצר.

~ **מקור הקדושה** ~
כט. מותר להתיחד עם שתי יבמות וכו' ברמב"ם שם ה"ט, ובטור ושו"ע שם סעיף י'. ומה שכתב עם אשה שיש עמה תינוקת וכו' ולא לבשה עדיין יצר, זהו מפירוש רש"י בקידושין פ"א ע"ב אהא דאמרינן שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה.

איסור יחוד עם פנויה וגיל האיסור

ל. אפילו עם פנויה אסור להתייחד ואפילו עם נכרית אסור להתייחד, ותינוקת מבת ג' שנים ויום אחד ולמעלה היא בכלל איסור ייחוד, ובאיש מבן תשע שנים ויום אחד ולמעלה אסור לאשה להתייחד עמו.

~ **מקור הקדושה** ~
ל. אפילו עם פנויה וכו' נכרית וכו' ברמב"ם שם ה"ג ובטור ושו"ע שם סעיף ב', ומה שכתב תינוקת מבת ג' שנים וכו' ואיש מבן ט' שנים וכו' ברמב"ם שם הלכה י' ובטור ושו"ע שם סעיף י"א.

איסור יחוד באיש שעסקו עם הנשים

לא. אפילו איש שעסקו עם הנשים אסור לו להתיחד עם נשים. כיצד יעשה יתעסק עמהם ואשתו עמו או יפנה למלאכה אחרת, ובעכו"ם לא מהני אשתו עמו לפי שהוא חשוד על העריות. ודעת ר"ת ז"ל דמי שעסקו עם הנשים כגון רוכל וכיוצא בזה המנויים בגמרא קידושין פ"ב ע"א לא מהני בהו אשתו עמו. ונראה דאם הוא מפורסם לחשוד על העריות לא מהני לכולי עלמא אשתו עמו, והא דכתבו הפוסקים עכו"ם משום דעכו"ם אפילו בסתמא חשוב חשוד על העריות משא"כ בישראל. ונראה דהוא הדין גרע דאמרינן בגמרא קידושין [פ"ב] דהוא חשוד על העריות אפילו בסתמא גם כן לא מהני אשתו, והא דנקטה מתניתין עכו"ם משום דעכו"ם לא בעינן גרע דכל העכו"ם לא מהני בהו אשתו.

~ **מקור הקדושה** ~
לא. אפילו איש שעסקו וכו' ברמב"ם שם הלכה ח' ובטור ושו"ע שם סעיף ז'. ומה שכתב בעכו"ם לא מהני אשתו עמו ברמב"ם שם הלכה ד' ובטור ושו"ע שם סעיף ג'. ומה שכתב ודעת ר"ת ז"ל וכו' מובא שם פב' בתוספות ד"ה לא יתיחד וכו' ובראי"ש [פרק ד, סימן כו, ומובא בב"ש בסי' כ"ב ס"ק י'). ומה שכתב ונראה דאפילו בישראל אם הוא מפורסם לחשוד וכו' ראיה לזה מהא דאיתא בע"ז ט"ו ע"ב כדרך שאסור למכור לנכרי אסור למכור ללסטים ישראל ה"ד אי דחשיד בקטיל היינו נכרי וכו'.

עריות האסורות והמותרות ביחוד ויחוד עם בהמה

לב. אסור להתיחד עם שום ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה, שדבר זה גורם לגלות ערוה, חוץ מן האם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה ואף לדור עמהן בקביעות מותר. ויש מתירין גם להתיחד עם אחותו לפרקים אבל לדור עם אחותו בקביעות לכולי עלמא אסור, והמחמיר שלא להתיחד עם שום ערוה ואפילו עם בהמה תבוא עליו ברכה, ועיין במקור הקדושה. ושאר פרטי הלכות יחוד נתבארו ברמב"ם פרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה ובטור ושו"ע אה"ע סימן כ"ב ובמפרשיהם.

~ **מקור הקדושה** ~

לב. אסור להתיחד עם שום ערוה וכו' רמב"ם שם ה"א ובטור ושו"ע שם סעיף א'. ומה שכתב ויש מתירין להתיחד עם אחותו לפרקים וכו' הוא דעת הרא"ש ז"ל וכמו שמובא בקיצור פסקי הרא"ש [סימן כד], והובא בשו"ע בח"מ [ס"ק א] וב"ש [ס"ק א]. ולע"ד נראה להוסיף דגם בירושלמי פרק ד' דקידושין הלכה י"א איתא כן להדיא להיתרא בייחוד עם אחותו לפרקים בלא שום חולק. ומה שכתב והמחמיר וכו' תבוא עליו ברכה וכו' כן איתא בקיצור פסקי הרא"ש שם וכן איתא ברמב"ם פרק כ"ב א"ב ובטור ושו"ע אה"ע סי' כד ס"א דהמתרחק אפילו מיחוד זכור ובהמה הרי זה משובח. ועיין בח"מ שם [ס"ק א] דבדורות הללו יש להתרחק מלשכב שנים יחד ומכל שכן שני רווקים.

התנהגות האשה

איסור התנהגות בשחוק ופריצות לאשה

לג. אסור לאשה להיות פרוצה בשחוק אפילו מעט שחוק אסור.

~ **מקור הקדושה** ~

לג. אסור לאשה וכן פרוצה בשחוק וכו' הכי איתא במדרש רבה פ' נשא ט' "וחוטא ילכד בה" זה שהוא רואה את אשתו שהיא קולנית ורגלה רמה ופרוצה בשחוק וכו'. ומה שכתב ובשחוק אפילו מעט שחוק אסור בגיטין פט ע"א, אהא דאמרינן פריצותא בעלמא הוא דחזא לה, פירש רש"י ששיחקה בשוק, והנה אין חוששין לכהונה לאוסרה על ידי זה אבל מכל מקום פריצותא הויא.

איסור טיול לאשה

לד. אסור לאשה לילך לטייל וכן אסור לאב להניח את בתו לילך לטייל. וכן אסור לחתן וכלה קודם הנשואין לילך לטייל מלבד הרבה מכשולים של דור המבול המצויים על

ידי זה. ועון גדול הוא אם מניחים אותם לילך לטייל, בין על החתן והכלה עצמם בין על אבותיהם ואמותיהם או שאר מדריכיהם.

~ מקור הקדושה ~

לד. אסור לאשה לילך לטייל וכו' אמרו חז"ל [בראשית רבה פרשה ח] "וכבשה" כתיב, האיש כובש את אשתו שלא תצא לשוק, שכל אשה שיוצאה לשוק סופה להכשל. מנלן? מדינה שנאמר "ותצא דינה" ולבסוף נכשלה, הדא הוא דכתיב "וירא אותה שכם" וגו'. ושנו חכמים בבמדבר רבה [פרשה יא] ההא דכתיב "וישמרך" בבנות, שהנקיבות צריכות שמירה. והנה מה נורא העון בזה שאמרו חז"ל שכל אשה שיוצאה לשוק סופה להכשל, ולא אמרו שמא תכשל רק שסופה להכשל בלשון ודאי, ותרגומו דקרא "הכזונה יעשה את אחותנו" הכנפקתא ברא וגו'. ומכל טצדקי שיוכל לגרום לאשתו או לבתו שלא תהא יוצאנית מוטל על הבעל או על האב למנוע בזה. ואמרו חז"ל פרקי דרבי אליעזר [פ' ל"ז] שהיתה בתו של יעקב יושבת אהלים ולא היתה יוצאת החוצה. מה עשה שכם בן חמור, הביא משחקות נערות חוצה לה מתופפות בתופים יצאה דינה לראות בבנות המשחקות ושללה ושכב אותה וכו'. ומוכח מכאן את גודל השמירה של איש על אשתו ואב על בתו. ואיתא בספרי דברים [פסקה רמב] אהא דכתב "ומצאה איש בעיר" אילו לא יצאתה בעיר לא היה מסתקף בה וכו' שהפירצה קוראה לגנב. וכן אמרו חז"ל [מדרש תהלים, מזמור קכב] אהא דכתיב "אשתך כגפן פוריה" אימתי אשתך כגפן פוריה כשהיא צנועה בירכתי ביתך, אז בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך וכו'. וכתב הרמב"ם ז"ל בפי"ג מהלכות אישות [הלכה יא] גנאי הוא לאשה שתהא יוצאה תמיד פעם בחוץ פעם ברחובות, ויש לבעל למנוע לאשתו מזה ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או כמו פעמים בחודש לפי הצורך שאין יופי לאשה אלא לישב בזוית ביתה שכך כתוב כל כבודה בת מלך פנימה עד כאן לשונו. והנה הגם שלכאורה נראה מדברי הרמב"ם ס"ל שכתב פעם אחד בחודש או כמו פעמים בחודש יניח האיש את אשתו לילך לטייל בשוק, אבל נראה דאין כוונתו אטיול מכל מקום נראה ברור דבמקום דשכיחי פרוצים וכל שכן האידנא בעיקבתא דמשיחא דאין לך מקום שאין בו פרוצים יכול הבעל למנוע את אשתו שלא תלך לטייל אף פעם אחת בחודש, וגם הרמב"ם יודה בזה, דהא אפילו לדבר מצוה כתב הרמב"ם (שם הלכה י"ג) המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה וכו' ואם היה טוען מפני בני אדם פרוצים וכו' והוחזקו שם פרוצים שומעין לו, וכל שכן לדבר הרשות. ומה שכתב וכן אסור לחתן וכלה קודם הנשואין לילך לטייל וכו' הנה אמרו חז"ל (נדה י ע"ב)

בנות ישראל שהגיעו לפרקן הרי הן בחזקת טומאה (פירוש נדות וכמו שפירש רש"י בחזקת דמים מצויים בהם), וכן איתא ברמב"ם ז"ל, ואם כן מאחר שהיא נדה הרי ככל העריות שאסור להתייחד עמהן. ואפילו לאחר החופה אם פירסה נדה אסור להחתן להתיחד עמה וכדאיתא בטור ושו"ע אה"ע, ושעה אחת קודם כניסה לחופה שכבר טבלה לנדתה וגם סמוך הוא קודם החופה, בזה נהגו בראשונה ביהודה לייחד את החתן ואת הכלה וכדאיתא בכתובות י"ב ע"א א"ר יהודה בראשונה היו מייחדין את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתן לחופה וכו' הרי שדייק ר' יהודה ואומר שעה אחת קודם כניסתן לחופה, וגם זאת לא היו עושין בגליל. וגם ביהודה בראשונה היו עושין כן וכדנקט לישנא בראשונה וכו'. והנה כל זה באיסור תורה, ומדברי סופרים אפילו ארוסה וכבר טבלה לנדתה אסורה לבעלה עד שיכניסנה לחופה ובברכת חתנים כהלכתם, וכדאיתא ברמב"ם וטור ושו"ע, ומקומות האפלים גרועים מייחוד, וכדאיתא ברמב"ם פרק כ"ד מהלכות אישות הלכה ט"ו ובטור ושו"ע אה"ע סימן י"א, והפורץ גדר ישכנו נחש, וכל ההולך בדרך התורה חיה יחיה בעולם הזה ובעולם הבא יזכה לאור באור החיים.

איסורי צניעות בשוק

לה. אסור לאשה לצאת לשוק כשהיא מבושמת, בין שנתבשמה בגופה בין בשערה ובין בבגדיה. וכן אסור האב להניח את בתו לצאת לשוק כשהיא מבושמת. וכן אסור לתלמיד חכם שיצא לשוק כשהוא מבושם.

~ מקור הקדושה ~

לה. אסור וכו' בשוק מבושמת וכו' נלמד מהא דאיתא בשבת ס"ב ע"ב וביומא ט ע"ב, אהא דדרש רבא "וברגליהן תעכסנה" וכו' שהיו מביאות מור ואפרסמון ומניחות במנעליהן וכו'. ומה שכתב בין בגופה ובין בבגדיה וכו' פשוט דבמנעליהן לאו דווקא, דכיון דריח הבשמים ההם מביא לידי זמה רחמנא ליצלן, אם כן בכל מקום שמתבשמת אסור (ועיין ברמב"ם הלכות דעות פ"ה ה"ט) ואיתא בב"ק ט"ז ע"ב מאי בשמים וזני וכו' ר' שמואל בר נחמני אמר שכל המריח בהם בא לידי זמה, הרי דזה מחטיא לאדם דמביאו לידי הרהור ר"ל, והמחטיאו לאדם קשה יותר מן ההורגו וכמו שאמרו חז"ל. ומה שכתב וכן אסור לתלמיד חכם וכו' ברכות מ"ג ע"ב וברמב"ם פ"ה הלכות דעות ה"ט.

לו. אסור לאשה לעשות מלאכה בשוק שתצטרך על ידי מלאכה לגלות את זרועותיה, ואף מעט מזרועותיה אם יתגלו על ידי המלאכה, כגון לישה וכיוצא בזה, אסור לעשות בשוק רק במקום מוצנע.

~ **מקור הקדושה** ~
לו. אסור וכו' לעשות מלאכה וכו' שתצטרך וכו' נלמד מהא דאיתא בכתובות ע"ב דטוה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם, אלמא אף על גב דמשום מלאכה קעבדה מ"מ מאחר דהיא עושה כן בשוק הויא עוברת על דת. וכן מהא דאיתא ב"ק מ"ח ע"א למיפא כיון דבעיא היא צניעותא וכו' אלמא אע"ג דמשום מלאכה קעבדא הכי מ"מ בעיא צניעותא.

לז. אסור לאשה לאכול בשוק וכן להניק בשוק אסור, וכן אסור לה ללכת נטוית גרון.

~ **מקור הקדושה** ~
לז. אסור וכו' לאכול בשוק וכו' גיטין פ"ט ע"א אכלה בשוק גירגרה בשוק הניקה בשוק וכו' ומוכח שם דלכולי עלמא הוי פריצותא, וגירגרה בשוק פירש רש"י הלכה נטוית גרון. והנה ביומא ט ע"ב משמע דנטוית גרון היינו הילוך בקומה זקופה ובשבת ס"ב ע"ב משמע דהיינו מהלכות עקב בצד גודל, והילוך בקומה זקופה ילפינן לה מהא דכתב כי גבהו בנות ציון וגו' ואידי ואידי פריצותא נינהו.

מנהג תספורת הבתולות

לח. נהגו אבותינו שאין מניחין לבנותיהן להסתפר שערות ראשן ולא לצאת בשוק סתורות השער, ומנהג אבותינו תורה היא, ובתולות המספרות כמו אנשים עוברות גם משום "לא יהיו כלי גבר על אשה" וגו'.

~ **מקור הקדושה** ~
לח. נהגו וכו' שאין מסתפרות כלל וכו' הנה להסתפר שערות ראשן כמו איש, מאחר שהולכות בראש מגולה (וכמו שכתב הב"י מאחר שהוא ניכר לעין) פשיטא דאסור מן התורה משום לא יהיו כלי גבר על אשה וגו' וכמו שכתב הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות עכו"ם הלכה י לא תעדה האשה עדי האיש וכו' או שתגלח ראשה כאיש וכו'. אלא הא דנהגו שלא להסתפר שערות וכן נראה מפרק אנדרוגינוס [מסכת ביכורים, פרק ד, משנה ב] לנוסחת הרמ"ע מפאנו דגריס ומסתפר כאנשים ועובר על בל תקיף וכו', ופי' תפארת ישראל מדאמרינן בעלמא דדרך אשה לגדל שער וכו' להכי זה לובש בגדי איש ומסתפר ואין בו משום לא ילבש גבר וגו', וכן פירש במלאכת שלמה שם אהא דקתני ואינו נעטף ומספר כאנשים וז"ל ואינו נעטף וכו' דרך איש לספר ואין דרך אשה לספר אלא מגדלת שער וכו'. ומה שכתב ואין יוצאות בשוק סתורות השער וכו' נהגו כן על פי מה דאיתא במג"א סי' ע"ה ס"ק ג' דמדת צניעות הוא לבתולות שלא לילך בשוק סתורות השער.

חובת רחיצה, חפיפה, סריקה ולבישה במקום צנוע

לט. אסור לאשה לרחוץ עצמה במקום גלוי, וכן חופפת או סורקת או לובשת בגדיה וכל כיוצא בזה, אסור לה לעשות במקום גלוי רק במקום מוצנע בביתה. וצריכה לפרוס וילון על חלון של חצר הרחיצה וכל כיוצא בזה משום צניעות. וכמו כן בלילה צריכים לפרוס וילונות אצל כל החלונות של הבית משום צניעות, פן יעבור איש אצל החלון ויבוא לידי הרהור. ופשיטא במקום שיכול איש לבוא שם, שצריכה גם לנעול הדלת בעדה בשעה שהיא רוחצת או חופפת או לובשת בגדיה וכל כיוצא בזה, ואפילו ביום צריכה לנעול אז את הדלת ולא סגי במה שהדלת סתום, דאם לא תסגור את הדלת יכול איש לפתוח את הדלת שלא במתכוין ונמצא מביאתו לידי הרהור. וכן ראוי לאשה כשרה בשעה שכופפת עצמה במקום שאנשים מצויים שתנמיך עצמה דרך ישיבה, וכמו שאמרו חז"ל מצניעות שראה בועז ברות. כללא דמלתא צריכה האשה להשים עיניה ולבה על כל דרכיה שיהיו בצניעות. וכן כל בגדיה יהיו בצניעות, ואם יש איזה קרע בתוך בגדה מצוה עליה שתתפרם ואפילו בטלאי על גבי טלאי, ואל תצא ח"ו מפתח ביתה בבגד קרוע שנראה אפילו הכתונת על ידי הקרע וכל כיוצא בזה. ואם היא מתעצלת לתקן את בגדה הרי היא חוטאה ומחטיאה את הרבים, ומכל שכן אם עושה כן במתכוין או שעושה הכתונת ארוכה כדי שיתראה הכתונת מתחת לשמלה וכל כיוצא בזה, דאיסורא רבא קעבדה וכשופכת דמים היא וחמור עונה מאד. ומחויב הבעל להזהיר היטב את אשתו בכל זה, וכן בכל עניני הצניעות, ועל ידי זה תשרה הברכה בביתם וכמו שאמרו חז"ל.

~ מקור הקדושה ~

לט. אסור לאשה לרחוץ וכו' במקום גלוי וכו' הארכנו כאן מעט באיזה פרטים והן הלכות קבועות מנהגן של ישראל עם קדוש שלא להכשיל ח"ו לחבירו, דזהו לאו מפורש בתורה "ולפני עור לא תתן מכשול" דקאי נמי אמחטיא את חבירו. ואמרו חז"ל בנדה י"ג ע"ב כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, ופשיטא דהגורם הרהור לחבירו גם כן עוונו גדול מאוד. ובשלהי גיטין [דף צ ע"ב] דקחשיב לפרוצות דמצוה מן התורה לגרשו, וקחשיב רוחצת במקום שבני אדם רוחצין, ופירש רש"י והיא נכנסת לעיניהם לאחר יציאתן כשהן לובשין בגדיהם, אלמא דבעת לבישת הבדים הוי פריצותא טובא אם נכנס איש במקום אשה וכן להפך. ובפסחים קי"ג ע"א אל תרבה בגנות משום מעשה שהיה, ואיתא דגרסי בבנות. ופי' רשב"ם משום מעשה שהיה דדוד ובת שבע דכ' וירא והנה אשה רוחצת מעל הגג. ומה שכתב צריכה לנעול אז את הדלת וכו' נלמד מהא דאיתא בשו"ע או"ח סי' ג' סעיף ב' בהגה לענין בית הכסא דצריך לסגור הדלת

משום צניעות. ומה שכתב וכן ראוי לאשה כשרה בשעה שכופפת עצמה וכו' הכי איתא בגמרא (שבת קי"ג ע"ב) דבר צניעות ראה בה עומדת מעומד נופלות מיושב, ופירש רש"י אותן שנשרו מן הקוצרים לוקטת מיושב ואינה שחה ליטלן משום צניעות. ומה שכתב ואם יש וכו' ואפילו בטלאי על גבי טלאי וכו' כתב הש"ך בשם הב"ח סי' ש"מ סעיף י"א, דאף הכותנת אם נראה באשה הוי פריצות, וכיון שכן פשוא דמוטל לתפור את הקרע אפילו בטלאי על גבי טלאי מלהניח כן, וכמו ששנו חכמים בעדויות פ"ה מ"ו מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום וכו'. ומה שכתב דע"י הצניעות שורה הברכה בבית וכו' דבמקום שהשכינה שורה שם הברכה מצויה, מחניך קדוש בגימטריה ישא ברכה.

איסור האשה לשורר

מ. אסור לאשה לשורר, דקול באשה ערוה והיא מכשילה לבני אדם בקולה.

~ מקור הקדושה ~

מ. אסור לאשה לשורר וכו' הכי איתא בברכות כ"ד ע"א דקול באשה ערוה, ובירושלמי פ"ב דחלה הלכה א יליף לה מהא דכתיב והיה מקול זנותה ותחנף הארץ וגו' [ירמיה ג'], וכן הוא להלכה ברמב"ם פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה ה"ב ובטור ושו"ע אה"ע סימן כ"א סעיף א'. ואי זמרי נשי ועני גברי עוד יותר חמור מפריצות דהוי כאש בנעורת וכדאיתא בסוטה מ"ח ע"א. עוד איתא שם אודנא דשמעא זימרא תעקר וכו' זימרא בביתא חורבא בסיפא וכו'.

איסור לאשה לדבר ולשחוק עם כל אדם

מא. אסור לאשה להיות מדברת עם כל אדם, וכל שכן משחקת עמהם פשיטא דאסור. ולדבר עם שכניה וקרוביה מותר, ואם הם ידועים לפרוצים פשיטא דאסור אף עמהם.

~ מקור הקדושה ~

מא. אסור וכו' מדברת עם כל אדם וכו' בכתובות ע"ב ע"א ומדברת עם כל אדם וכו'. ומה דאיתא שם [ע"ב] משחקת עם הבחורים, היינו פריצותא טובא, אבל ה"ה באינה משחקת עם הבחורים רק מדברת עם כל אדם הוי גם כן פריצותא, וכדאיתא בשלהי גיטין צ ע"א דמדת כל אדם דמניח את אשתו להיות מדברת עם אחיה וקרוביה, ובירושלמי איתא [סוטה פרק א הלכה ז] עם שכניה וקרוביה, וכן איתא נמי במדרש רבה פ' נשא [פרשה ט]. ואפשר דכוונת הגמרא דידן בגיטין אחיה וקרוביה, היינו נמי קרוביה ושכניה. אבל מ"מ מבלעדי שכניה וקרוביה, אם היא רגילה לדבר עמהם משמע דהוי בכלל מדברת עם כל אדם והוי פריצותא. ומה שכתב ואם הם ידועים לפרוצים וכו' דבר פשוט.

אסור לאשה ללכת בשוק כשבנה אחריה

מב. לא תלך אשה בשוק ובנה אחריה גזירה שמא יתפשו בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.

~ **מקור הקדושה** ~

מב. לא תלך וכו' בסנהדרין יט ע"א, וברמב"ם פרק כ"א איסורי ביאה הלכה י"ז, ובטור ושו"ע אה"ע סימן כ"ב סעיף י"ד.

אסור לאשה לשתות יין

מג. צריכה האשה ליזהר מאד שלא תשתה יין, ואם פוסקין מזונות לאשה אין פוסקין לה יין, אלא אם כן היה מנהג המקום שישתו הנשים יין אז פוסקין לה מעט יין. ושנו חכמים בפרק קמא דסוטה ז' ע"א הרבה יין עושה הרבה שחוק עשוה הרבה ילדות עושה הרבה שכנים הרעים עושין וכו'.

~ **מקור הקדושה** ~

מג. צריכה וכו' שלא תשתה יין וכו' כדאיתא בכתובות ס"ה ע"א אין פוסקין יינות לאשה ועיין בפירוש רש"י שם. ומה שכתב אלא אם כן וכו' מעט יין וכו' כן איתא ברמב"ם פרק י"ב מהלכות אישות הלכה י' ובטור ושו"ע שם סימן ע' [סעיף ג].

התנהגות האיש

התנהגות האיש בצניעות

מד. אפילו איש אסור ללבוש בגדי פריצות, ואפילו שאר מלבושים העשויים כמו בגדי עכו"ם לא ילבשם, דצריך להיות מבדל ממלבושי העכו"ם ומשאר מעשיהם. וכן אוסר לגדל בלורית וכל כיוצא בזה, וכן לא ילבש את בגדיו דרך פריצות. ויעשה כל דבריו בצניעות, ומכל שכן רחיצה ובית הכסא דמוזהר אף האיש מן התורה להתנהג שם בצניעות בעת מגלה בשרו, ולא יגלה הרבה, וכמו שמבואר בטור ושו"ע או"ח סימן ג'. וזכות הצניעות גדול מאוד דאפילו אם נתחייב מיתה רחמנא ליצלן ניצול בזכות הצניעות. וכל איש שמקשט עצמו ומסלסל בשערו וכל כיוצא בזה הרי הוא מגרה יצר הרע בנפשו ונמשך אליו וכשור לטבח יובל, ולכן צריך ליזהר בזה מאד.

~ **מקור הקדושה** ~

מד. אפילו איש אסור לו ללבוש בגדי פריצות וכו' הכי איתא בטור ושו"ע יו"ד סימן קע"ח בהגה [סעיף א] והיינו משום "ובחוקותיהם לא תלכו". ולהרמב"ם בפרק י"א מהלכות עכו"ם הלכה א', ולדעת הטור והמחבר שם אסור ללבוש בגדי נכרים אפילו אין עשויים לשם פריצות. ומה שכתב דצריך להיות מובדל ממלבושי הנכרים הכי איתא ברמב"ם

וטור ושו"ע שם. ובעיקבתא דמשיחא שנתרבו ההולכים בדרכי הגוים ומלבושיהם נראה לעניות דעתי דגם הרמ"א יודה דאסור ללבוש כמו הנכרים אף שאינם מלבושי פריצות משום שלא יתערבו בגוים חס ושלום. ומה שכתב ואסור לגדל בלורית וכו' ברמב"ם שם, וכמה שכתב בכסף משנה שם ובטור ושו"ע שם. ומה שכתב ויעשה כל דבריו בצניעות וכו' כדאיתא בגמרא (ברכות ס"ב ע"א), אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא, ובסמ"ק [מצוה נז] קחשיב מצות עשה מן התורה להיות צנוע בבית הכסא, ואף הרמב"ם יודה בזה אלא דלרמב"ם הוי חלק מהמצוה של המ"ע לתקן מקום מחוץ למחנה וכו' וכמה שכתב והיה מחניך קדוש וגו', ולהסמ"ק הוי מצות עשה בפני עצמה. ומה שכתב זכות הצניעות גדול מאד וכו' כדאיתא בברכות ס"ב ע"ב מן התורה בן הרינה אתה וכו'. הכי איתא בבראשית רבה פרשה כ"ב אקרא "לפתח חטאת רובץ" וגו' א"ר אין יצר הרע מהלך לצדדין וכו' ובשעה שהוא רואה אדם ממשמש בעיניו מתקן בשערו וכו' הוא אומר הדין דידי. והכי איתא בזוהר הקדוש פרשת וישב אקרא ותתפשהו בבגדו בגין כד שליט יצר הרע עלי' אתקין לי' וקשיט לי' לבושי' מסלסל בשערי' הדא הוא דכתיב ותתפשהו בבגדו וגו' וכו', ובנזיר ד' ע"ב מימי לא אכלתי כו' חוץ מאדם אחד שבא אלי וכו' יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים וכו' ופחז יצרי עלי וביקש לטורדני מן העולם וכו' העבודה שאגלחך לשמים וכו'.

איסור מגורים במקום פריצות

מה. אסור לדור במקום פרוצים, ואפילו לאיש אסור לדור שם ומכל שכן לאשה, והאיש מעכב על אשתו שלא תשב בדירה שמצויים בשכנותה בני אדם רעים או פרוצים או עכו"ם והוא מתירא מהם, ואף על פי שלא הוחזקו בפריצות שומעין לו. וכן האשה שאמרה לבעלה כן שומעין לה, שכך צוו חכמים הרחק משכן רע ,ואמרו חכמים אוי לרשע אוי לשכנו טוב לצדיק טוב לשכנו.

~ מקור הקדושה ~

מה. אסור לדור במקום פרוצים וכו' היינו ממה דאיתא בסוטה ז ע"א, הרבה שכנים הרעים עושים וכו', ושנו חכמים בפרק קמא דאבות [משנה ז] הרחק משכן רע וכו', ואיתא ברמב"ם בפרק י"ג מהלכות אישות הלכה ט"ו. ומה שכתב ומכל שכן לאשה פשוט דבאשה חמיר טפי ומה שכתב והאיש שמעכב על אשתו וכו' ברמב"ם שם ובטור ושו"ע שם סימן ע"ד סעיף י"א וי"ב. ומה שכתב אוי לרשע וכו' הכי איתא בשלהי סוכה נ"ו ע"ב אוי לרשע אוי לשכנו טוב לצדיק טוב לשכנו.

חובות ההתרחקות מנשים

מו. צריך האדם להתרחק מן הנשים מאד מאד, ואסור לקרוץ בידיו או ברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות ואסור לשחוק עמה או להקל ראש כנגדה, ואפילו להריח בשמים שעליה או להביט ביופיה אסור, ואפילו לשמוע קול הערוה או לראות שערה אסור. וכן אסור להסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה, ואפילו אי ליכא דרכא אחרינא מיבעי ליה למיכס נפשיה שלא להסתכל שם [ועיין בחו"מ סימן קס"א סעיף ה'].
ואפילו בבגדי צבעונין של האשה שהוא מכירה אסור להסתכל בהן ואפילו אינם עליה.

~ מקור הקדושה ~

מו. צריך האדם להתרחק וכו' לשון הטור ושו"ע אה"ע סימן כ"א סעיף א' וברמב"ם פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה ב' וכ"א. ומה שכתב ואפילו אי ליכא דרכא וכו' בב"ב נ"ז ע"ב. ומה שכתב ועיין בחו"מ וכו' היינו דאיתא שם דאין השותפים יכולים לעכב על הכביסה שלא יכבסו הנשים בחצר דכן תקנו חכמים שיכבסו הנשים בחצר לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה.

איסור הסתכלות באשה

מז. אסור להסתכל באשת איש ואפילו מכוערת, וכן אסר להסתכל על כל העריות שנאמר "ונשמרת מכל דבר רע" וגו' ואומר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" וגו'. ואחד מכ"ד דברים המעכבים את התשובה הוי המסתכל בעריות, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות תשובה. ומותר להסתכל בפנויה אם הוא רוצה לישאנה, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן, אבל לא יסתכל בה דרך זנות, הרי הוא אומר "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה". והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ומכוין ליהנות כמו שנסתכל במקום התורף, והמרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם, וכמו ששנו חכמים בברכות ס"א ע"א, ואפילו בציור תמונה של אשה ראוי מאוד להזהר מלהסתכל.

~ מקור הקדושה ~

מז. אסור להסתכל באשת איש הכי איתא בע"ז כ' ע"א. ומה שכתב וכן אסור להסתכל על כל העריות וכו' רמב"ם בפרק ד' מהלכות תשובה הלכה ד'. ומה שכתב ומותר להסתכל בפנויה וכו' ברמב"ם איסורי ביאה פרק כא' הלכה ג', ובטור ושו"ע שם סעיף ג'. ומה שכתב והמסתכל וכו' בברכות כ"ד וברמב"ם פרק כ"א איסורי ביאה הלכה ב' ובטור ושו"ע שם סעיף א'. ומה שכתב ואפילו בתמונה וכו' דגם מציור תמונה של אשה יכול להתחמם וכדאיתא בסנהדרין ל"ט ע"ב איש מצונן היה וכו'.

אופן ההליכה עם אשתו בשוק

מח. ראוי לאדם כשהולך עם אשתו בשוק שתלך בסמוך לו מן הצד או לאחריו בסמוך לו, אבל לא ילך עמה ביחד ממש. מי שפגע באשה בשוק אסור לו להלוך אחריה ואפילו היא אשתו, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריו. אסור לעבור על פתח אשה זונה עד שירחיק ד' אמות שנאמר "ואל תקרב אל פתח ביתה" וגו'.

~ **מקור הקדושה** ~

מח. ראוי לאדם וכו' הכי איתא באבות דרבי נתן פרק ב' לא ילך אדם עם האשה בשוק ואפילו עם אשתו וכן הוא גירסת הגר"א שם. ומה שכתב מי שפגע וכו' רמב"ם שם הלכה כ"ב וטור ושו"ע שם. ומה שכתב ואפילו היא אשתו וכו' הכי איתא בגמרא ברכות ס"א ע"א. ומה שכתב עד שירחיק ד' אמות וכו' הכי איתא בגמרא ע"ז י"ז ע"א וברמב"ם שם. והגי' בטור ושו"ע אפילו ברחוק ד' אמות וצריך עיון דהא בגמרא איתא בהדיא כמו גירסת הרמב"ם, ואפשר משום הרחקה יתירה כתבו כן.

איסור שמיעת קול ערוה

מט. אפילו לשמוע קול הערוה אסור דקול באשה ערוה, וכל הבתולות כיון שהגיעו לגדלותן הרי הן בכלל עריות משום שהן בחזקת נדות, ובשעת קריאת שמע ושאר דברים שבקדושה יש ליזהר אף מזמר אשה שאינה ערוה וגם אינו מכוין ליהנות מזה כלל, אמנם זמר אשת איש וכן שאר כל העריות לעולם אסור לשמוע.

~ **מקור הקדושה** ~

מט. אפילו לשמוע וכו' דקול באשה ערוה וכו' ברכות כ"ד ע"א, ובירושלמי פרק שני דחלה הלכה א' יליף לה מהא דכתב "והיה מקול זנותה ותחנף הארץ וגו'" [ירמיה ג']. ומה שכתבו כל הבתולות וכו' הכי איתא בנדה י' ע"ב וברמב"ם הלכות משכב ומושב פרק ד' הלכה ח'. ומה שכתב בשעת קריאת שמע וכו' כדאיתא בטור ושו"ע או"ח סימן ע"ה סעיף ג' ובמשנה ברורה שם סעיף קטן י"ז באריכות קצת.

איסור הרחת בשמים של ערוה

נ. אפילו להריח מריח בשמים של ערוה אסור, וראוי לאדם כשר לסתום את נחיריו שלא יהנה מן הריח של הערוה אף במקום דלא אפשר בדרך אחר וגם לא מכוין.

~ **מקור הקדושה** ~

נ. אפילו להריח וכו' כבר נתבאר לעיל בסעיף מ"ו. ומה שכתב וראוי לאדם כשר וכו' נלמד מהא דאיתא ב"ב נ"ז ע"ב דאפילו אי ליכא דרכא אחרינא מיבעי ליה למינס נפשיה.

איסור ריבוי שיחה עם האשה ואפילו אשתו

נא. אסור להרבות שיחה עם האשה, וכתוב [במשלי ז' כ"א, כ"ו] "הטתו ברוב לקחה בחלק שפתיה תדיחינו" וגו' "כי רבים חללים הפילה" וגו'. ואם יצטרך לדבר איזה דיבורים יראה לקצר בתכלית הקיצור. ואפילו עם אשתו אל ירבה האדם בשיחה יתירה, ותלמיד חכם אל יספר בשוק אפילו עם אשתו או בתו או אחותו וכמו ששנו חכמים בברכות מ"ג ע"ב.

~ מקור הקדושה ~

נא. אסור להרבות שיחה וכו' פרק ה' דאבות משנה ה' ואל תרבה שיחה עם האשה וכו'. ומה שכתב ואם יצטרך וכו' נלמד מהא דאיתא בעירובין נ"ג ע"ב באיזה דרך נלך ללוד וכו' לא כך אמרו חכמים אל תרבה שיחה וכו' היה לך לומר באיזה ללוד. ומה שכתב ואפילו עם אשתו הכי איתא שם במתניתין באבות ובחגיגה ה' ע"ב אפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידין לו וכו', ואיתא ברמב"ם פרק ה' מהלכות דעות הלכה ד' ובטור ושו"ע אה"ע סימן כ"ה סעיף ב'. ומה שכתב ותלמיד חכם וכו' ברכות מ"ג ע"ב וברמב"ם פ"ה מהלכות דעות הלכה ז'.

איסור שאילה בשלום אשה

נב. אין שואלין בשלום אשה כלל ואפילו על ידי שליח. ואפילו על ידי בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים. ולומר לאשה שלום הוא גם כן בכלל איסור שאילת שלום. וגם האשה בכל איסור של שאילת שלום. ונראה דהוא הדין צפרא טבא וכיוצא בזה ראוי ליזהר. וראוי שילמד כל אחד בביתו דאם ישאל איש בשלומה בשוק לא תשיב, וכן אם אירע דשאלה אשה בשלומו לא ישיב.

~ מקור הקדושה ~

נב. אין שואלין וכו' רמב"ם פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה ה' ובטור ושו"ע אה"ע סימן כ"א סעיף ו'. ומה שכתב ואפילו על ידי בעלה טור ושו"ע שם. ומה שכתב ולומר לה שלום וכו' הכי מוכח ממה דאיתא בקידושין ע ע"א נשדר ליה מר שלמא לילתא וכו' אין שואלין בשלום אשה וכו'. ומה שכתב ונראה דהוא הדין צפרא טבא וכו' כן נראה לעניות דעתי כיון דטעם האיסור דשאילת שלום הו משום שמרגיל לבה ודעתה אצלו כדפירש רש"י ז"ל בקידושין ע ע"א, ולכן גם לומר צפרא טבא ראוי ליזהר. ומה שכתב דגם האשה בכל האיסור וכו' פשוט, וגם ראיה ממה דאיתא במדרש רבה פרשת אמור ל"ב ולא נמצא אחד מהן פורץ בערוה וכו' אחת היתה ופרסמה הכתוב וכו' שלומית דאמר רבי לוי דהות פטא בשלמא שלם לך שלם לכון וכו'. ומה שכתב דילמד כל אחד

בביתו וכו' לא תשיב וכו' ראיה לזה מהא דאיתא במועד קטן כ"א ע"א דבכלל שאילת שלום הוי גם כן להשיבו, אלא אם כן היכא דאמרו חכמים בהדיא דלהשיב שרי.

איסור נגיעה באשה

נג. אסור ליגע באשה, וכל הנוגע באשה שאינה שלו לא ינקה מדינה של גיהנם. ומה שכתב לא ינקה כל הנוגע בה, ומכל שכן דאסור ליתן יד לאשה לשאול בשלומה. ואם אירע דהושיט איש ידו לאשה לדרוש בשלומה אסור לה להושיט ידה אליו, ואסור לה לעשות עמו ויכוחים כלל וכלל, וכן אם אירע דהושיטה אשה ידה לאיש לשאול בשלומו אסור לו ליתן ידו אליה, אלא יאמר לה שזה אסור.

~ מקור הקדושה ~

נג. אסר ליגע וכו' אמרו חז"ל במדרש רבה [פרשת בא ט"ז] אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עיקר שכן שלמה אמר וכו' "לאינקה כל הנוגע בה" וכו', וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו מביא מיתה על עצמו שנאמר [משלי ז'] "כי רבים חללים הפילה" וכתיב [שם ה'] "רגליה ורדת מות שאול צעדיה יתמכו". והואיל ויש בה כל המדות הללו היאך יכולה היא ליתן חיים לחולה, לכך אין מתרפאין בה וכו'. ובמסכת כלה איתא [פרק א, משנה ז] מכאן אמרו חכמים כל הנוגע באצבע קטנה של אשה כאילו נוגע באותו מקום. ומה שכתב ומכל שכן דאסור ליתן יד וכו' משום דנתינת יד לאשה איכא תרי איסורי נגיעה ושאילת שלום לאשה. ומה שכתב ואם אירע דהושיט וכו' פשוט דזה הוי כמו אביזרייהו דגילוי עריות.

איסור שימוש באשה

נד. אסור להשתמש באשה שימוש של רחיצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה ומזיגת הכוס, ואפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אסור ואפילו אינה נוגעת בו.

~ מקור הקדושה ~

נד. אסור להשתמש וכו' רמב"ם פרק כ"א איסורי ביאה הלכה ה' ובטור ושו"ע אה"ע סימן כ"א סעיף ה' ועיין בח"מ שם ס"ק ו' ובב"ש שם ס"ק ט'.

שמירת הברית

חובת נישואין וזמנה

נה. מצוה על כל אדם שישא אשה בן י"ח, ובשום ענין לא יעבור מכ' שנה בלא אשה. וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. ומצות חכמים

שישיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפירקן שאם יניחן יבאו לידי זנות או לידי הרהור, ועל זה נאמר "ופקדת נוך ולא תחטא".

~ **מקור הקדושה** ~

נה. מצוה על כל אדם וכו' רמב"ם פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב' ובטור ושו"ע אה"ע סימן א' סעיף ג'. ומה שכתב וכיון שעברו וכו' הוא לשון הרמב"ם שם. ומה שכתב ומצות חכמים וכו' סמוך לפירקן וכו' רמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה כ"ה וטור שם.

חובת "לערב אל תנח" והאיסור לשהות בלא אשה

נו. אף על פי שקיים האדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת מישראל כאילו בנה עולם, וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד.

~ **מקור הקדושה** ~

נו. אף על פי שקיים וכו' רמב"ם פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ט"ז וטור ושו"ע שם סעיף ח' וסעיף י"ג בהגה. וברמב"ם שם פרק כ"ב איסורי ביאה הלכה כ"א הוסיף עוד ובאר ולא תשב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה גדולה, וכן הוא גם כן לשון הטור ושו"ע שם סימן כ"ה סעיף א.

איסור הוצאת שכבת זרע לבטלה

נז. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה. ואסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור, אלא אם יבוא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה שהיא אילת אהבים ויעלת חן.

~ **מקור הקדושה** ~

נז. אסור להוציא וכו' רמב"ם פרק כ"א איסורי ביאה הלכה י"ח וטור ושו"ע שם סימן כ"ג סעיף א'. ומה שכתב ועון זה חמור מכל עבירת שבתורה הכי איתא בשולחן ערוך שם, וזה מוכח מהא דאיתא בגמרא נדה י"ג ע"א דאמר ר' יוחנן כל המוציא שכתב זרע לבטלה חייב מיתה וכו' ר' יצחק ור' אמי אמרו כאילו שופך דמים שנאמר "הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים" וגו' אל תקרי שוחטי אלא סוחטי. רב אסי אמר כאילו עובד עבודה זרה וכו'. [ע"ב] אמר רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי וכו' דקמגרי יצר הרע אנפשיה וכו'. אמר ר' אמי כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה וכו'. ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב "ידכם דמים מלאו" אלו המנאפים ביד. תנא דבי ר' ישמעאל "לא תנאף" לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל. וכן

כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה י"ח וז"ל אסור להוציא שכבת זרע לבטלה וכו' אלו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שעושה זה בנדוי הוא יושב, ועליהם נאמר "ידכם דמים מלאו" וכאילו הרג הנפש עד כאן הרמב"ם ז"ל. ובזוהר הקדוש פרשת וישב אקרא "וירע בעיני ה' אשר עשה" וגו' דא איהו חובא דאסתאב ביה בר נש יתר בהאי עלמא ובעלמא דאתי מאן דאושיד זרעיה בריקניא ואפיק זרעא למגנא בידא או ברגלא ואסתאב ביה, כמה דאת אמר "כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע". בגין דא לא אעל לפרגודא ולא חמי סבר אפי עתיק יומין וכו'. ובפרשת ויחי איתא תנינן כל מאן דאפיק זרעיה בריקניא יקרי רע ולא חמי אפי שכינתא וכו' ווי לההוא חייבא דאיהו רע דעבד גרמיה רע כי גמול ידיו יעשה לו לאכללא מאן דזני בידיו לאפקא ולחבלא זרעיה בריקניא ולהאי טרדין בההוא עלמא יתיר מכלא וכו' וכלהו סלקן והאי לא סליק. ואי תימא שאר חייבין דקטלו בני נשא, ת"ח כלהו סלקין והוא לא סליק. מאי טעמא, אינון קטלו בני נשא אחרא והאי קטיל בנוי ממש אושיד דמין סגיאין וכו'. אמר רבי יצחק זכאין אינון צדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי וכו'. ומה שכתב ואסור לאדם שיקשה וכו' רמב"ם שם הלכה י"ט וטור ושו"ע שם סעיף ג'.

איסור נגיעה במקומות צנועים

נח. אסור לאדם שאינו נשוי לשלוח יד במבושיו כדי שלא יבוא לידי הרהור, ואפילו מתחת טבורו לא יכניס ידו שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים לא יאחז באמה וישתין, ואם היה נשוי מותר. ולא הותר לנשוי אלא לאחוז באמה אלא להשתין אבל להתחכך לא. ויש אומרים שאף הנשוי אסור לאחוז באמה ולהשתין אם לא מעטרה ולמטה, ולכולי עלמא מדת חסידות ליזהר אף בנשוי.

~ מקור הקדושה ~

נח. אסור לאדם וכו' רמב"ם שם הלכה כ"ג ובטור ושו"ע שם סעיף ד'. ומה שכתב ולא הותר לנשוי וכו' שו"ע או"ח סי' ג' סעיף ט"ז. ומה שכתב וי"א אף הנשוי וכו' הוא דעת הטור באה"ע סימן כ"ג ועיין בט"ז סימן ג' ס"ק י"ג. ומה שכתב מדת חסידות וכו' שו"ע או"ח סימן ג' סעיף י"ד.

איסור דברים המביאים להרהור

נט. אסור לרכוב על בהמה בלא אוכף [פירוש מרדעת]. ואסור לישן על ערפו ופניו למעלה עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קישוי. ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף בשעה שמזדקקין זכר לנקבה. ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת מפני שהן עוסקין במלאכתן לא יבואו לידי הרהור.

~ **מקור הקדושה** ~
נט. אסור לרכוב וכו' שו"ע אה"ע סימן כ"ג סעיף ו'. ומה שכתב ואסור וכו' על ערפו וכו' וכו' ולא יסתכל וכו' רמב"ם פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה י"ט כ', וטור ושו"ע שם סעיף ג'.

ס. לא יכנס אדם עם אביו למרחץ ולא עם חמיו ולא עם בעל אמו ולא עם בעל אחותו, ונהגו עכשיו היתר בדבר הואיל ומכסין ערותן בבית המרחץ ליכא למיחש משום הרהורא, ובמקומות שהולכים ערומים לגמרי בבית המרחץ ודאי דראוי ליזהר.

~ **מקור הקדושה** ~
ס. לא יכנוס אדם וכו' רמב"ם שם הלכה ט"ז ושו"ע שם סעיף ו' בהגה. ומה שכתב ובמקומות וכו' פשוט כיון דהטעם הוא הואיל ומכסין וכו'.

חובת ההרחקה משחוק, שכרות ודברי עגבים

סא. יתרחק אדם מן השחוק ומן השכרות ומדברי עגבים [פירוש דברי שחוק וחשק] שאלו גורמים גדולים לעבירה, ובדברי חשק איכא תו משום מגרה יצר הרע. ומי שחיברן ומי שהעתיקן ואין צריך לומר המדפיסן מחטיאים את הרבים, וכן מוכרי ספרים הסוחרים בענינים כאלו וממציאין אותם לקונים לקרות בהם הם בכלל זה. וראוי לכל אחד ליזהר מאד שלא יניח לבני ביתו לקרות בדברי מינות או בדברי חשק, ואף להשהותן בביתו אסור ועובר על כמה לאוין בתורה. וראוי לאדם כשר להשגיח על אשתו ובנותיו שיקראו בשבת קודש את הספר 'צאינה וראינה' ו'נחלת צבי' ו'נופת צופים' [טייטש חומש], וכמו שנהגו בנות ישראל הכשירות לקרות בהן בכל שבת ושבת. ואף אם יקראו בסיפורי מעשיות של צדיקים אינו מועיל כמו ה'צאנה וראינה', 'נחלת צבי' ו'נופת צופים' המיוסדות על כל פרשה ופרשה מפרשיות התורה, ומלוקט בהן מדברי חז"ל הלכות יראת שמים ויראת חטא. ומכל שכן שצריך ליזהר בספורי מעשיות של צדיקים שלא יהיו מוטעים בפנימיותם, והיינו שלא יהא מעורב בתוכם דברים הנוטים למינות או דברי חשק, וכדרך הרמאים שמכניסים שמות של קדושה לספריהם ובתוכם מעורב דברים האסורים, וצריך להזהר בזה מאד מאד.

~ **מקור הקדושה** ~
סא. יתרחק אדם וכו' לשון הרמב"ם פרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה כ"א ובטור ושו"ע אה"ע סימן כ"ה סעיף א'. ואמרו חז"ל שבת ל"ג ע"א בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות וכו' וכל המנבל פיו אפילו חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה וכו'. ומה שכתב ובדברי חשק איכא תו וכו' הוא לשון השולחן ערוך או"ח סימן ש"ז סעיף ט"ז. ומה שכתב וכן מוכרי ספרים וכו' הוא במשנה ברורה שם ס"ק ס"א. ומה

שכתב ועובר על כמה לאוין בתורה היינו לאו ד"לפני עור לא תתן מכשול" ולאו ד"לא תביא תועבה אל ביתך" ולאו ד"לא ידבק בידך מאומה מן החרם" ולאו ד"לא תשים דמים בביתך", מלבד עוד כמה לאוין ועשין שעלולים להכשל על ידי זה, וכן עוברים גם על מה שכתוב "אל תשכן באהלך עולה". ומה שכתב וראוי לאדם כשר וכו' דברים פשוטים הם דכן ראוי לבנות ציון, דעל ידי הקריאה בספרים אלו 'צאינה וראינה' ו'נחלת צבי' ו'נופת צופים' נשרש בהן יראת שמים ויראת חטא, דהא נתיסדו על דברי חז"ל במדרש וזוהר הקדוש, וזה משריש בלבן שיתנהגו בצניעות כמו שראוי לבנות ישראל הכשירות.

איסור ללכת למקומות פרוצים

סב. אסור ללכת בטיאטראות וקרקיסאות, וההולך שם עובר על הרבה איסורי תורה, מלבד האיסור של "אל תשמח ישראל אל גיל" וגו' [גיטין ז' ע"א]. וכן אסור ללכת במקום שיש שם תערובת של אנשים ונשים כמו שמבואר באריכות קצת במקור הקדושה.

~ מקור הקדושה ~

סב. אסור ללכת בטיאטראות וכו' וכן אסור ללכת במקום שיש שם תערובת של אנשים ונשים וכו' הנה איסור הטיטראות איתא בגמרא ע"ז י"ח ע"ב ומובא במגן אברהם סימן ש"ז סעיף קטן כ"ב. וראיתי להעתיק כאן ממה שכתב בפרק ד' מהקונטרס 'קיום התורה' אות י"ט ואות כ' וז"ל שם: ועתה נבאר מעט מהאיסור הגדול של תערובת אנשים ונשים: הנה כתוב בתורה [פרשת כי תצא, דברים כג,י] "ונשמרת מכל דבר רע" ופירשו חז"ל [ע"ז כ ע"א] שלא יסתכל אדם אפילו בפנויה ובאשת איש ואפילו מכוערת, ומדברים המעכבים את התשובה הוא וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות תשובה וזה לשונו: כ"ד דברים מעכבים את התשובה וכו' המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום וכו' והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול שהיא גוררת לגופן של עריות שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" וגו'. וכן דרשו חז"ל דהאי "ונשמרת מכל דבר רע" הוא אזהרה שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה, וכן כתוב בתורה [פרשת אחרי, ויקרא יח,ו] "לא תקרבו לגלות ערוה", ופירשו חז"ל (באבות דרבי נתן פרק ג' ומובא ברמב"ם פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה א) לדבר המביא לידי עבירה לא תקרב. והנה פרכינן בגמרא סוכה נ"א ע"ב אהא דתנינן במתניתין תיקון גדול היכו עביד הכי (ופירש"י שהוסיפו ושינו כלום על בנין שלמה), ומשנינן בגמרא אמר רב קרא אשכחו ודרוש (ופירש רש"י שצריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בישראל שלא יבואו לידי קלקול) "וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשים לבד", אמרו והלא דברים ק"ו: ומה לעתיד לבוא שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים

לבד, עכשיו שעוסקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם על אחת כמה וכמה. ועתה נבאר מעט את גודל האיסור של טרטיאות ובלשון בני אדם סינימא או ראינע וכל כיוצא בזה המוסבות שם:

הנה כתוב בתורה (פרשת אחרי, ויקרא יח,ג) "ובחקותיהם לא תלכו" ושנו חז"ל בתורת כהנים וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו, והלא כבר נאמר "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש" וגו' "כי תועבת ה' כל עושה אלה" וגו', ומה תלמוד לומר "ובחקתיהם לא תלכו", בנימוסות שלהם, דברים החקוקים להם כגון טרטיאות וקרקיסאות והאיצטבאות. והנה כל האיסורים שנתבאר במקום התערובת אנשים ונשים ישנם נמי בטרטיאות וקרקיסאות ואיצטבאות וכל כיוצא בזה המוסבות שם, וכן איסור של מושב לציים גם כן ישנו שם וכמו שאמרו חז"ל (ע"ז יח ע"ב). וכן ידוע דכל מיני פרצות שיש בעולם הכל הוא על ידי אותן המקומות הטמאים ופריצות מביא לידי גילוי עריות ולמעשה דור המבול, וכיון דאביק בה טובא כמינות דמיא, וכמו שאמרו חז"ל (ע"ז שם) הרי דמביאים גם כן לידי מינות. והנה האיש אשר עוד בו נשמתו איך לא יאזור כגבור חלציו שלא ישפך דם זרעו ודם אשתו וכל בני ביתו וימנעם מללכת באלו המקומות האסורים שהם גורמים גם כן למינות, וכמו כן אם יניח את בניו או בנותיו ללכת בבתי ספר ובחדרים המסוכנים הרי מכרית נפשם מארץ החיים, ומה גם בארץ הקודש ארץ אשר ה' דורש אותה הרי הוא מורד במלך בפלטרין שלו וגדול עונו מנשוא. מלבד אשר אחרית רשעים נכרתה, ומכל שכן בארץ ישראל ארץ הקודש אשר אינה מקיימת עוברי עבירה, וכמו ששנו חכמים בתורת כהנים. והנה רואים בעליל אשר אם יראה אדם שאשתו רוצה להשקות את בניו ובנותיו סם המות ואף לאחד מבניו ובנותיו, הנה יעמוד כגבור מזוין כנגדה ולא יתרשל כלל מלהציל את בנו או את בתו מרדת שחת בשביל שתאמר שתתגרש אם לא ישמע לה לעשות כרצונה. ואם בחיי הגוף כך בחיי הנשמה על אחת כמה וכמה שצריך לאזור כגבור מזוין כנגדה ולהציל את בנו ובתו משריפת הנשמה על ידי הבתי ספר וחדרים המסוכנים, והטיטראות וכל כיוצא בזה. ועוד בו נשמתו של האב, כל זמן שעיניו עדיין פקוחות יציל את בניו ממקומות הטמאים וממלבושי הפרוצים והפרוצות וזרעם אחריהם, וכמו שנושאים הילדים דברים שיגנו עליהם בעת החולי רחמנא ליצלן, ואין מתביישין כלל, כמו כן אף אם האב יעשה כל מה שעליו ולא יניח את בניו ובנותיו ללכת במקומות הטמאים ולא יניחם ללכת בפריצות, הנה אם לא יעשה שמירה מעולה על בגדיהם, עדיין בסכנה עצומה הוא שלא יתפסו הבנים מחברים רעים והבנות מחברות

רעות, כי הטומאה תופסת בבגד, וכדאיתא בזוהר הקדוש אקרא "ותתפשהו בבגדו" והבא לטהר מסייעין אותו מן השמים.

חובת העמל בתורה

סג. צריך האדם לעמול בתורה, וכמו ששנו חכמים בספרא מובא בפירוש רש"י ז"ל פרשת בחקותי [ויקרא כו, ג], "אם בחקותי תלכו" שתהיו עמלים בתורה, "ואת מצותי תשמרו" הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם". ועמלה של תורה מצילתו לאדם מהרהורים רעים ומכל דבר רע, והתורה נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא. ויזהר האדם מאד מלישב בטל, דאף בשעה שהאדם עוסק במלאכה הוא ניצול אז מהרהורים רעים, והבטלה מביאה את האדם לידי זמה ולידי שיעמום. ואפילו אשה שהכניסה לבעלה כמה שפחות מכל מקום כופה אותה הבעל לעשות איזה מלאכה כדי שלא תשב בטל, כגון לטוות בצמר או לתקן בגדים או אנפילאות וכל כיוצא בזה, וכל זה מלבד הדברים שהאשה מחויבת לעשות לבעלה ואלו הן: מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או תטול מלפניו, וכיוצא בדברים האלו אמרו חכמים איש ואשה זכו שכינה ביניהן. ויהי רצון שנזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו וימלא כבוד ה' את כל הארץ וכמה שכתב "כי מלאה הארץ דעה את ה'" וגו', אמן כן יהי רצון.

מקצת הלכות שבת

ועתה נבאר איזה הלכות מהלכות שבת.

א. אסור לסרוק במסרק בשבת ואפילו אותו שעושים משער חזיר.

ב. אסור לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה משום צובע, ומטעם זה אסורה לכחול בשבת, ומטעם זה אסורה לטוח על פניה בצק דכשנוטלתו מאדים הבשר.

ג. אסור לקלוע האשה שערה בשבת ולא להתיר קליעתה.

ד. אסור לרחוץ ידיו במלח בשבת וכל שכן בבורית שקורין זייף בלשון אשכנז.

ה. הלכות ציצית (שהופיעו בספר המקורי) לא הבאנו במהדורה זו ועיין בספר המודפס.

~ מקור הקדושה ~

סג. צריך האדם וכו' בספרא פרשת בחוקותי [פרשה א] ובהרבה מקומות בש"ס. ומה שכתב ועמלה של תורה מצלת וכו' באבות דרבי נתן פרק כ' כל הנותן דברי תורה על לבו מבטלין ממנו הרהורי חרב הרהורי רעב הרהורי שטות הרהורי זנות וכו' הרהורי דברים בטלים וכו'. ובזוהר הקדוש פרשת וישב אקרא "ויהי כדברה" וגו' אמר רבי יוסי כד חמי

בר נש דהרהורין בישין אתיין לגביה יתעסק באורייתא וכדין יתעברון מיניה וכו' תא חזי דהא תנינן דכד האי סיטרא בישא קיימא קמי דקודשא בריך הוא לאסטאה על עלמא בנין עובדין בישין, קב"ה חס על עלמא ויהיב עיטא לבני נשא לאשתזבא מיניה. ומאי איהו עיטא, לאשתדלא באורייתא ואשתזבון מיניה. מנלן, דכתיב "כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר", מה כתיב בתריה "לשמרך מאשה זרה מחלקת לשון נכריה", ודא איהי סטרא מסאבא סטרא אחרא וכו'. ואמרינן נמי בסוכה נ"ב ע"א, דיצר הרע נקרא שונא שנאמר "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך" אל תקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך. ופירש רש"י ז"ל אם רעב שנאך יצרך הרע רעב ותאב לעבירה, האכילהו לחם הטריחהו במלחמתה של תורה דכתיב "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט', ה), השקהו מים תורה דכתיב "הוי כל צמא לכו למים" [ישעיה נ"ה,א] ישלימנו לך יהא שלם יצרך עמך ואוהב ואל ישיאך לחטוא ולאבד מן העולם, עד כאן לשון רש"י ז"ל. והנה דייק רש"י ז"ל וכתב הטריחהו במלחמתה של תורה, והיינו לעמול בתורה. והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה כ"א וז"ל, יתירה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה וכו'. ואיתא נמי בטור ושו"ע אה"ע סימן כ"ה סעיף א'. ומה שכתב דאף בשעה שהאדם עוסק וכו' כדאיתא בב"מ צ"א ע"א, בעבידתיה טריד. ופירשו, בעבידתיה טריד ולא מהרהר. ובכתובות נ"ט ע"ב שהבטלה מביאה לידי זמה וכו'. ומה שכתב ואפילו אשה שהכניסה לבעלה וכו' כדאיתא בכתובות נ"ט ע"ב במתניתין, וברמב"ם פרק כ"א מהלכות אישות הלכה ב' והלכה ג', ובטור ושו"ע אה"ע סימן פ' סעיף ב' וסעיף ד'. ומה שכתב או לתקן בגדים וכו' פשוט נלמד מהא דאיתא שם ברמב"ם הלכה א' ובטור ושו"ע שם סעיף א' דהמלאכה היא המלאכות מנהג המדינה, וכמו כן כאן. ומה שכתב איש ואשה זכו שכינה שרויה ביניהם הכי איתא בסוטה י"ז ע"א. ושאר הלכות צניעות נתבארו ברמב"ם וטור ושו"ע, ובספרי יראה לרבותינו הקדושים והטהורים זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל שנזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ומה שכתב באות א' אסור לסרוק וכו' טור ושו"ע או"ח סימן ש"ג סעיף כ"ז. ב' אסור לאשה שתעביר וכו' רמב"ם פרק כ"ב מהלכות שבת הלכה כ"ג, ובטור ושו"ע שם סעיף כ"ה, ושם במשנה ברורה סעיף קטן פ"א, בשם מאמר מרדכי דיש שנוהגין דבר איסור להחליק שערותיהם בחלק מהותך ומעורב במיני בשמים שקורין בלשוננו פומאדה, וחוששני להם מחטאת דנראה שיש בזה משום ממרח, וראוי להזהיר בני ביתו על זה עד

כאן לשונו. ופשוט דהעושות כן כדי לצאת בשוק אף בחול אסור משום פריצות, וכמו שנתבאר לעיל בסעיף ל"ה. ג. אסור לקלוע וכו' רמב"ם שם הלכה כ"ו ובטור ושו"ע שם סעיף כ"ו. ד. אסור לרחוץ וגו' טור ושו"ע שם סימן שכ"ו סעיף י'.